

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Розвиток ринку лізингових послуг в Україні

Студента 2 курсу 4м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Фінансове посередництво»

Маленівський
Юрій
Анатолійович

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Аванесова Ірина
Анатоліївна

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук,
доцент

Недера Людмила
Володимирівна

Київ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 Теоретичні основи ринку лізингових послуг.....	6
1.1 Обґрунтування необхідності діяльності лізингових компаній в системі економічних відносин.....	6
1.2 Економічна сутність лізингової послуги	13
1.3 Основи функціонування ринку лізингових послуг в Україні.....	1919
РОЗДІЛ 2 Практика діяльності лізингових компаній в Україні за 2014-2017 роки	27
2.1 Оцінка фінансових показників діяльності ринку лізингових послуг.....	27
2.2 Формування пропозиції лізингових послуг: маркетинговий аспект.....	33
2.3 Порядок взаємодії суб'єктів лізингових послуг.....	40
РОЗДІЛ 3 Рекомендації щодо розвитку ринку лізингових послуг в Україні	47
3.1. Методи зменшення \ уникнення ризиків суб'єктами лізингових послуг.....	47
3.2. Європейський досвід надання лізингових послуг та порядок його імплементації в Україні.	54
3.3 Перспективи розвитку ринку лізингових послуг в Україні.	61
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Серед видів фінансових послуг в останні роки в світі динамічно розвивається лізинг. Досвід зарубіжних країн та вітчизняного бізнесу свідчить, що при активному використанні лізинг може послужити знаряддям технічного переозброєння виробництва, позитивних територіальних і галузевих структурних змін, зростання випуску високоякісних товарів і послуг.

Практика застосування лізингового механізму зарубіжними країнами ґрунтовно досліджена багатьма вченими, зокрема: В.Артишом[1], Н.Внуковою[12], В.Хоєром[13], К.Лозінською[38]. Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних аспектів формування та розвитку вітчизняного ринку фінансових послуг здійснили фахівці: О.С.Бадзим[2], Н.Н.Внукова[12], Г.Грідіна[23], В.Д.Газман[15], О.В.Слободянюк[63], О.О.Смірнова[56], В.П.Трач[67], Н.Б.Ярошевич[71]. Окремі аспекти теоретичних і практичних досліджень щодо взаємодії суб'єктів лізингового бізнесу висвітлено у наукових працях А.Г.Герасименко[16], Б.Л.Луців[39], Л.В.Михальчук[44].

В даний час для розвитку лізингу в Україні створені основи законодавчої, нормативно-правової та методичної бази, відзначається також збільшення потреб підприємств у якнайшвидшому технічному переозброєнні виробництва. Однак, незважаючи на очевидні переваги лізингу, говорити про його успішний розвиток в Україні поки не доводиться.

Актуальність виконаної роботи полягає в необхідності підвищення ефективності надання лізингових послуг в Україні, а також адаптації світового досвіду розвитку лізингу до вітчизняних реалій.

Мета дослідження. На основі наукового узагальнення теоретичних засад лізингу, дослідження розвитку даного виду фінансових послуг в Україні, розкрити теоретичні засади, розробити методичні підходи та практичні рекомендації щодо розвитку ринку лізингових послуг.

Для досягнення зазначеної мети в дипломній роботі було поставлено і вирішено такі **завдання**:

дослідження причин виникнення і становлення лізингових відносин в економіці;

визначення лізингу як виду фінансової послуги, його типи та форми;

розгляд організації процесу здійснення лізингової послуги;

дослідження особливостей розвитку ринку лізингових послуг в Україні;

оцінка ризиків фінансових установ пов'язаних з лізинговими послугами;

формування рекомендацій щодо розвитку лізингових послуг як необхідна умова активізації кредитування реального сектору економіки України;

вивчення зарубіжного досвіду надання лізингових послуг та визначення перспектив його адаптації до українських реалій.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процес функціонування ринку лізингових послуг.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є взаємовідносини суб'єктів лізингової компанії.

Методи дослідження. У дипломній роботі використовувалися наступні методи: методи теоретичного узагальнення і порівняння при визначенні сутності лізингу; абстрактно-логічний – для аналізу фахової літератури; методи історичного, структурного та функціонального аналізу – при розгляді історію виникнення і розвитку лізингу; декомпозиції – для розкриття мети дослідження та постановки завдань; емпіричний – при зборі статистичного матеріалу, його систематизації й узагальненні; графічний при наочному відображенні результатів дослідження.

Інформаційна база роботи. Інформаційну базу роботи становлять нормативно-правові і господарські документи, розробки науково-дослідних установ та окремих учених; матеріали: Державного комітету статистики України; Національного банку України, Рахункової палати України, Міністерства економіки України, Всеукраїнської асоціації лізингу „Укрлізинг”, вибіркового монографічних і соціологічних досліджень, наукові праці тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

удосконалено механізм стимулювання розвитку лізингу в Україні шляхом введення податкових пільг на лізингові послуги, залучення іноземного капіталу, врегулювання нормативно-правової бази, застосування амортизаційної політики та створення заставних фондів з використанням державного майна;

запропоновано з метою удосконалення лізингової діяльності фінансових установ надавати нові для ринку види лізингових послуг таких як: лізинг інтелектуальної власності та лізинг нерухомості.

Практичне значення роботи. Розроблені в ході дослідження підходи, теоретичні узагальнення, висновки та рекомендації можуть бути використані для підвищення ефективності лізингової діяльності фінансових установ України, розробки механізмів стимулювання лізингового кредитування та росту фінансового сектору економіки України.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Маленівський Ю. А. Особливості вітчизняного та зарубіжного досвіду надання лізингових послуг в Україні //Стратегії розвитку фінансового ринку України: зб. наук. ст. студ. денної форми навчання / відп. ред. Н. П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2018. – 365 с. (С.52-57).

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 70 сторінок. В роботі представлено 10 таблиць, 8 рисунків, 8 додатків та використано 73 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕРЕТИЧНІ ОСНОВИ РИНКУ ЛІЗИНГОВИХ ПОСЛУГ

1.1. Обґрунтування необхідності діяльності лізингових компаній в системі економічних відносин

Сучасне розуміння лізингу витікає з класичних принципів римського права про розмежування власника і користувача майна. Виникнення і саме існування його в якості особливого виду бізнесу засноване саме на можливості розділення компонентів власності на два найважливіших правочини - користування річчю, тобто застосування її згідно з призначенням з метою отримання доходу та інших вигод, і саме право власності як правове панування особи над об'єктом власності. Багатовіковим досвідом доведено, що багатство в кінцевому рахунку полягає не просто у володінні власністю безпосередньо, а в ефективному її використанні[41]. Особливість полягає в тому, що об'єкт лізингу одночасно виступає як власність лізингодавця і як функція капіталу лізингоодержувача.

З метою дослідження необхідності діяльності лізингових компаній в системі економічних відносин доцільно з'ясувати сутність поняття самого лізингу.

Введення в економічний лексикон терміну "лізинг" (від англ. To lease - здавати в оренду) пов'язують з операціями телефонної компанії "Белл", керівництво якої в 1877 р прийняло рішення не продавати свої телефонні апарати, а здавати в оренду. Справжня революція в орендних відносинах відбулася в Америці на початку 50-х рр. ХХ століття. В оренду почали масово здаватися засоби виробництва. Перше суспільство, для якого лізингові операції стали основою його діяльності, було створено в 1952 р в Сан-Франциско американською компанією "United States Leasing Corp.". Організатором цієї фірми був Генрі Шонфельд. Таким чином, США стали батьківщиною нового бізнесу, і зокрема банківського[67, С.26].

Із зростанням ролі лізингу підсилювалася увага до вивчення теоретичних питань щодо цього явища. Проте, деякі аспекти теорії лізингу і досі залишаються недостатньо розробленими. Ні в світовий, ні у вітчизняній літературі немає єдиного визначення категорії «лізинг».

Діапазон визначень терміну «лізинг» широкий: від спрощеного – коли лізинг розглядають як угоду, за якою одна сторона передає іншій стороні майно у лізинг за визначену плату, до складнішого, – яке об'єднує всі елементи кредитних, торгових, страхових, інвестиційних, та інших операцій

Особлива економічна роль лізингової діяльності як раз і полягає в тому, що з одного боку, вона сприяє становленню приватної власності на засоби виробництва, а з іншого - веде до подолання її, зміні власника та розпорядника. В процесі лізингу відбувається саморозвиток і державної власності, а при певних умовах і перетворення її в приватну, спільну сумісну або часткову. В результаті в лізинг досягається дозвіл подвійності власності, яка належить всім чинним господарюючим суб'єктам в цілому і одночасно кожному окремо [13, С.23].

Лізингоодержувач виступає одночасно в трьох аспектах: він не тільки використовує передані йому засоби виробництва, а й володіє і розпоряджається ними певним чином. Більш того, лізингоодержувач є повним власником вкладених ним (з дозволу лізингодавця) відокремлюваних і невіддільних витрат у поліпшення засобів виробництва, в розмірі їх приросту за рахунок власного прибутку за лізинговий період.

Поширеним є визначення, яке ґрунтується на ототожненні лізингу і оренди. Лізинг як особливий вид оренди розглядається в роботах відомого вченого В. Хойсера [67]. Таке трактування сутності лізингу деякою мірою, виходить з того, що: термін «лізинг», як ми вже згадували, в перекладі з англійської мови означає «здавати і брати в найм майно, тобто в оренду». Детальніше про зв'язок лізингової послуги та оренди в підрозділі 1.2.

Вчені С. Науменкова та С. Міщенко у своїх працях під лізингом розглядають договір, який укладений між двома сторонами щодо надання

однією стороною (лізингодавцем) майна у користування другій стороні (лізингоодержувачу) за певну плату і на визначений період [47, С.73].

Як стверджує відомий економіст С.В. Васильчак, перш за все, лізингові відносини є відносинами не тільки учасників лізингової діяльності, але й сторін лізингової угоди по їх формуванню на основі комерційного інтересу, де б кожен учасник одержував дохід пропорційно вкладеним матеріальнофінансовим ресурсам та проведеній лізинговій діяльності, що може визначатися на основі кінцевих результатів реалізації сільськогосподарської продукції[12].

Відтак лізинг можна розглядати як складне соціально-економічне явище, виконує найважливіші функції по формуванню розвинутої економіки та активізації виробничої діяльності. З численних функцій лізингу відповідно до поставленого завдання доцільно виділити фінансову, виробничу, постачальницьку та забезпечення податкових пільг (Рис.1.1) [15, С.119].

Рис.1.1 Функції лізингу*

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерела [15]

Фінансова функція виражається у звільненні товаровиробників від одноразової оплати повної вартості необхідних коштів виробництва і надання йому довгострокового кредиту.

Виробнича функція лізингу полягає в оперативному вирішенні виробничих завдань шляхом тимчасового використання, а не купівлі дорогих та морально старіючих машин. Це ефективний спосіб матеріально-технічного

постачання виробництва та доступу до новітньої техніки. При повному лізингу передача майна може супроводжуватись широким сервісом: технічне обслуговування, страхування, забезпечення сировиною, робочою силою і т.д.

Функція збуту - це розширення кола споживачів і завоювання нових ринків збуту, залучення в сферу лізингу тих, хто не відразу може купити те чи інше майно.

Функція отримання податкових і амортизаційних пільг має такі особливості:

- узятє в лізинг майно може не відбиватися на балансі користувача, оскільки право власності зберігається за лізингодавцем;
- лізингові платежі відносяться на собівартість виробленої продукції (послуг), що відповідно знижує оподатковуваний прибуток;
- можливість застосування прискореної амортизації, яка обчислюється не на основі терміну служби об'єкта лізингу, а виходячи з терміну контракту, знижує оподатковуваний прибуток і прискорює оновлення майна.

В результаті лізинг сприяє диверсифікації пропозицій спектру товарів і послуг, залучаючи нові об'єкти до своєї сфери; розвиває і диверсифікує ринок засобів виробництва, скорочує цикл освоєння нових поколінь техніки [16, С.78].

Схема лізингових відносин та її функціонування може бути представлена наступним чином (Рис. 1.2.).

Також слід говорити про необхідність не тільки використання лізингу як компромісної і доцільною технології інвестування на сучасному етапі розвитку, але і про обов'язкове взаємовигідне регулювання або оптимізацію.

Важливо, що при реалізації лізингу необхідно виконання умови двосторонньої фінансової обізнаності основних суб'єктів угоди (лізингодавця і лізингоодержувача), що дозволить не тільки кваліфіковано підійти до питання побудови відносин, але і до реалізації основного принципу ефективного управління [24, С.368].

Рис.1.2 Схема проведення лізингових операцій*

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [71;21]

Тому виділяють ряд цільових установок при розробці та подальшій реалізації процедури лізингу, адекватної сформованим в ринковому середовищі умовам:

- мікроекономічну, яка обумовлена діями лізингоодержувача і спрямована не тільки на реагування процесів, які вже з'явилися або здійснювали негативний вплив, але і на їх попередження;
- ринкову або кон'юнктурну (макроекономічну), яка обумовлена діями суб'єктів пропозиції ринку лізингових операцій - лізингодавців, які акцентують увагу на величині прибутковості обраного в порівнянні з альтернативними. Як і в попередньому випадку, слід звертати увагу не тільки на вирішення питань реагування на процеси, які вже з'явилися або здійснювали негативний вплив, але в першу чергу на їх попередження;
- регульовану з боку держави, яка обумовлена необхідністю формування умов правового характеру, що сприяють оптимальному розвитку лізингових відносин[63].

Організаційно-правові основи здійснення лізингових операцій базуються на чинному законодавстві (Законі України "Про лізинг" та інших нормативно-правових актах України), а також на укладених відповідно до цих актів договорах про лізинг (крім відносин, урегульованих нормативно-правовими актами про оренду та приватизацію державного майна). Основною правовою формою регулювання взаємовідносин між суб'єктами лізингу є договір (угода), що укладається між ними[5].

Лізингові договірні зв'язки можуть бути двох видів:

- прості – коли укладається один договір між двома сторонами;
- складні – якщо укладається декілька договорів при участі трьох і більше суб'єктів.

В загальному вигляді лізингові угоди можуть бути охарактеризовані за допомогою загальноприйнятої системи ознак. Приймаючи до уваги необхідність створення однаково сприятливих умов для розповсюдження лізингових відносин в різних галузях виробництва, при розробці і укладенні лізингових угод доцільно керуватися певними принципами:

- рівноправність сторін;
- автономія волі;
- стабільність відносин;
- добровільність, свобода договору;
- відповідність сутності лізингу;
- зацікавленість сторін;
- майнова відповідальність за невиконання;
- обов'язковість виконання;
- захист слабкої сторони[5].

Підписання акту є важливим моментом лізингової угоди, тому що з цього моменту розпочинається дія лізингового договору і на лізингоодержувача переходять деякі права і обов'язки. Але у випадку, коли постачальник може запропонувати лізингоодержувачеві сервісні послуги, між ними окремо укладається договір про технічне обслуговування переданого в лізинг майна.

Передача лізингоодержувачем своїх прав та обов'язків третій стороні дозволяється лише при згоді лізингодавця.

В лізинговому договорі вказуються умови доставки обладнання і порядок відшкодування витрат, пов'язаних із його транспортуванням до місця доставки, монтажем, пуском і налагодженням. Спеціальний розділ договору має бути присвячений лізинговим платежам.

У договорі лізингу має бути зазначено, що право власності на майно протягом дії договору належить лізингодавцеві. Лізингоодержувач має виключне право користувача об'єктом лізингу і доходи, отримані в результаті використання майна, належать йому[5].

Крім того, в договорі вказується характер лізингових ризиків, які можуть виникнути при експлуатації об'єкта лізингу, і дії сторін при відшкодуванні можливих втрат. Договором можуть бути передбачені також домовленості про подання лізингодавцеві фінансової звітності та іншої інформації, можливість інспекторських перевірок у будь-який слушний час і таке інше.

Усі суперечності між суб'єктами лізингової угоди, що не можуть бути розв'язані на основі взаємного погодження, розглядаються арбітражним судом.

Лізинговий договір складається у двох ідентичних примірниках, кожен з яких має однакову юридичну силу. Чим детальніше в договорі будуть сформульовані проблеми, що викликають сумнів на початковій стадії його укладання, тим з меншими проблемами доведеться зіткнутися під час його виконання. Приклад типового договору фінансового договору наведено в дод. ІІ.

Виходячи з вищевикладеного, можна припустити, що в лізингових відносинах закладений величезний потенціал розвитку взаємовигідних підприємницьких відносин для всіх суб'єктів економіки і, як наслідок, більш надійні платежі до бюджетів усіх рівнів з одночасною модернізацією інфраструктури всієї соціально-економічної системи.

1.2. Економічна сутність лізингової послуги

Побудова ефективної системи ринкових відносин неможливо без економічного зростання, яке в свою чергу визначається рівнем якісного розвитку виробничих потужностей суб'єктів ринку. Активізація цих процесів можлива лише при залученні відповідного обсягу інвестицій в економіку.

Серед інвестиційних джерел особливу роль відіграє лізинг. Цей фінансовий інструмент є визнаним у світовій економіці способом стимулювання реновації основних фондів і створення нових виробництв. Процес заміщення вибуваючих в результаті морального і фізичного зносу виробничих потужностей новими особливо актуальний зараз для вітчизняної економіки і служить необхідною умовою забезпечення безперервності ринкового циклу[22, С.53].

Лізинг має суперечливу, двоїсту природу. Ця двоїстість проявляється в тому, що, з одного боку, виходячи з економічної суті, лізинг являє собою вкладення коштів на поворотній основі в основний капітал. Надаючи на певний період елементи основного капіталу, власник у встановлений час одержує їх назад, тобто в наявності існування принципів терміновості і поворотності; за свою послугу він одержує винагороду у вигляді комісійних - тим самим забезпечується реалізація принципу платності. Відтак, за своїм змістом - лізинг відповідає кредитним відносинам і зберігає сутність кредитної угоди. З іншого боку, за формою лізинг зовні схожий з інвестиціями, оскільки позикодавець і позичальник оперують з капіталом не в грошовій, а в продуктивній формі.

Таким чином, якщо розглядати лізинг як передачу майна у тимчасове користування на умовах терміновості, зворотності і платності, то його можна кваліфікувати як товарний кредит в основні фонди. Тому в економічному сенсі лізинг є кредит, що надається лізингодавцем лізингоодержувачу в формі переданого в користування майна[61, С.196].

У той же час за формою організації вартості позики лізинг зовні схожий з комерційним кредитом, однак між ними є і принципові відмінності. Порівняння двох наведених вище фінансових послуг наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика банківського кредиту та лізингу*

Ознаки	Банківський кредит	Лізинг
Ступінь фінансування основних фондів	Фінансує 60–70% вартості придбаних основних фондів	Фінансує 100% придбаних основних фондів
Забезпечення	Кредитор вимагає ліквідної застави вартістю не менше ніж 130–140% вартості кредиту	Заставою є сам об'єкт лізингу. За умови, що лізингова компанія отримує банківський кредит на придбання об'єкта лізингу, потрібна застава в розмірі лише 30–50% суми банківського кредиту
Право власності кредитора на об'єкт лізингу	Зберігає за собою заставне майно до повного погашення позики	Лізингоодержувач (позичальник) стає власником взятого в оренду майна тільки після закінчення строку договору та повної оплати лізингових платежів
Форма надання	У грошовій формі	У товарній або товарно-грошовій, наприклад, за зворотного лізингу підприємство продає лізинговій компанії основні фонди і отримує кошти, одночасно укладаючи договір про взяття їх в оренду
Спосіб погашення боргу	У грошовій формі	У грошовій, товарній або змішаній формах
Розмір плати	Відсотки за кредит плюс сума основного боргу	Плата за банківський кредит плюс вартість основних фондів плюс лізингова маржа (прибуток лізингової компанії)

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерела [39]

Лізинг можна також розглядати як специфічну форму фінансування вкладень в основні фонди при посередництві спеціалізованої (лізингової) компанії, що займається придбанням для третьої особи майна і віддає йому в оренду на довгостроковий період. Таким чином, лізингова компанія фактично кредитує орендаря. Тому лізинг іноді називають "кредит-оренда"[39].

На відміну від договору купівлі-продажу, за яким право власності на товар переходить від продавця до покупця, при лізингу власність на предмет оренди зберігається за орендодавцем, а лізингоодержувач отримує його лише у тимчасове користування.

Також лізинг відрізняється від оренди:

- На відміну від орендаря лізингоотримувач сплачує страховку майна, його техобслуговування, відшкодовує втрату власнику в разі загибелі або псування майна;

- У разі виявлення дефекту в об'єкті лізингової угоди лізингоодержувач пред'являє не лізингодавцю, а постачальнику устаткування. У зв'язку з цим на термін лізингової угоди паралельно передбачається гарантія постачальника з технічного обслуговування обладнання[4].

Для того, щоб уточнити значимість лізингу в порівнянні з іншими формами фінансування інвестицій, в якості аргументів можна навести такі якісні переваги лізингу:

- пом'якшується проблема обмеженості ліквідних коштів, тому що при лізингу витрати розподіляються на весь термін дії договору і вивільнюються кошти для вкладення в інші види активів;
- існують податкові пільги та інші інвестиційні стимули, зокрема, зниження ризику морального зносу активів за рахунок застосування вільної амортизації об'єктів лізингу;
- лізингові платежі не розглядаються як борг, а вказуються в балансі як поточні витрати лізингоодержувача, покращуючи таким чином структуру балансу в частині його ліквідності і підвищуючи кредитоспроможність лізингоодержувача;
- забезпечується повне фінансування залучення активів (в порівнянні з проектним кредитуванням, коли кошти можна залучити лише на 80-85% необхідних інвестицій);
- набагато простіше отримати активи на умовах лізингу, ніж банківський кредит на придбання основних засобів, тому що об'єкт лізингу є власністю лізингодавця;
- не потрібно додаткового забезпечення, тому що об'єкт лізингу є власністю лізингодавця і володіє достатньою ліквідністю[3].

При наявності таких незаперечних переваг, на думку багатьох економістів, лізинг повинен стати пріоритетним видом залучення фінансових ресурсів.

За своєю юридичною формою лізингова угода є своєрідним видом довготермінової оренди інвестиційних цінностей. Чітке визначення лізингової

операції має важливе практичне значення, так як при недотриманні встановлених законом правил її оформлення вона не може бути визнана лізинговою угодою, що може викликати в учасників операції поруч несприятливих фінансових наслідків[19].

Об'єктом лізингової угоди може бути будь-який вид матеріальних цінностей, якщо він не знищується у виробничому циклі. За природою орендованого об'єкта розрізняють лізинг рухомого і нерухомого майна. Об'єктами лізингу є елементи активної частини основних фондів.

Об'єктами рухомого лізингу є:

- транспортні засоби (вантажні та легкові автомобілі, літаки, вертольоти, судна);
- будівельна техніка;
- кошти теле- і дистанційного зв'язку;
- засоби обчислювальної техніки;
- інше виробниче обладнання, механізми та прилади.

Об'єктами лізингу нерухомості є будівлі і споруди виробничого призначення.

Суб'єктами лізингової угоди є сторони, що мають безпосереднє відношення до об'єкта угоди. При цьому їх можна поділити на прямих і непрямих учасників[31].

Класичному лізингу властивий тристоронній характер взаємовідносин, тобто в лізинговій операції, як правило, беруть участь три суб'єкти. Першим з них є власник майна, що надає його в користування на умовах лізингової угоди,

- лізингодавець. В його особі можуть виступати:

- установа банку, в статуті якого передбачений цей вид діяльності;
- фінансова лізингова компанія, що створюється спеціально для здійснення лізингових операцій;
- зміст і ремонт майна, зміну зношених частин, консультації по його використанню і т. д.;

- будь-яка фірма або підприємство, для яких лізинг є непрофільна, але і не заборонена статутом сфера підприємництва і які мають фінансові джерела для проведення лізингових операцій[56, С.41].

Другим учасником лізингової угоди є користувач майна - лізингоотримувач, яким може бути будь-яка юридична особа незалежно від форми власності: державне підприємство (організація), кооператив, мале підприємство, акціонерне товариство, товариство і т. д. І, нарешті, третій учасник лізингової угоди - продавець майна лізингодавцю (постачальник), яким також може бути будь-яка юридична особа: виробник майна, постачальницько-збутова, торгова організація.

Залежно від економічних умов число учасників угоди може розширюватися або скорочуватися. Крім перерахованих трьох сторін в ряді випадків в угоді можуть брати участь брокерські лізингові фірми, які безпосередньо не займаються наданням майна, а виконують роль посередників між постачальником, лізингодавцем і лізингоодержувачем[36].

Посередники - професійні учасники лізингових операцій, виступають в якості представника клієнта перед іншими учасниками лізингових відносин або самостійного суб'єкту угод з постачальником, який купує у нього обладнання у власність з метою подальшої реалізації іншим клієнтам.

По відношенню до орендованого майна лізинг поділяється на чистий, який передбачає, що всі витрати по обслуговуванню приймає на себе лізингоодержувач; повний, при якому лізингоотримувач приймає на себе всі витрати по обслуговуванню майна, і частковий - на лізингодавця покладаються лише окремі функції з обслуговування майна[15, С.67].

За типом фінансування лізинг поділяється на строковий, коли має місце одноразова оренда майна, і поновлюваний, при якому після закінчення першого строку угода продовжується на наступний період.

Види лізингу в залежності від складу учасників (суб'єктів) угоди:

- прямий лізинг, при якому власник майна (постачальник) самостійно здає об'єкт в лізинг (двостороння угода).;

- непрямий лізинг, який передбачає передачу майна в лізинг через посередника;
- роздільний лізинг (акціонерний) - лізингом за участю декількох компаній постачальників, лізингодавців та із залученням кредитних коштів у ряду банків, а також зі страхуванням лізингового майна і з поверненням лізингових платежів за допомогою страхових пулів. У зарубіжній практиці такий лізинг вважається найбільш складним[19].

Види лізингу за типом майна:

- лізинг рухомості (обладнання, техніка, автомобілі і т.п.), в тому числі нової і вживаної
- лізинг нерухомості (будівлі, споруди, судна, літаки).

Види лізингу за ступенем окупності майна:

- лізинг з повною (чи близькою до повної) окупністю, коли протягом строку дії лізингового договору відбувається повна чи близька до повної амортизації майна і, відповідно, виплата лізингодавцю вартості майна;
- лізинг з неповною окупністю, при якому протягом терміну дії одного лізингового договору відбувається часткова амортизація майна і окупається тільки її частину.

Види лізингу відповідно до ознак окупності (умов амортизації):

- фінансовий;
- оперативний лізинг[67, С.46].

Фінансовий лізинг (капітальний) являє собою взаємовідносини партнерів, що передбачають протягом періоду дії договору (угоди) між ними виплату лізингових платежів, що покривають повну вартість амортизації обладнання або більшу його частину, додаткові витрати і прибуток лізингодавця.

Після завершення терміну лізингового договору (угоди) лізингоодержувач може придбати об'єкт угоди за залишковою вартістю, укласти новий договір на менший термін і за пільговою ставкою, повернути об'єкт угоди лізинговій компанії[34, С.78].

Оперативний лізинг (сервісний) являє собою орендні відносини, за яких витрати лізингодавця, пов'язані з придбанням та утриманням що здаються в оренду, не покриваються орендними платежами протягом одного лізингового контракту. Він полягає найчастіше на термін від декількох місяців до трьох років.

Міжнародний лізинг, в свою чергу, підрозділяється на імпорتنний, коли іноземною стороною є лізингодавець, і експортний, коли іноземною стороною є лізингоодержувач[24, С.362].

По відношенню до податкових, амортизаційних пільг розрізняють лізинг з використанням пільг по оподаткуванню майна, прибутку, ПДВ, різних зборів, прискореної амортизації і т.п. і без використання пільг.

Таким чином, як бачимо, лізинг є досить складним та багатогранним поняття, а його види свідчать про те, що завдяки лізингу можна фінансувати практично всі аспекти підприємницької діяльності.

1.3. Основи функціонування ринку лізингових послуг в Україні

Зародження та становлення лізингу в Україні супроводжується постійними економічними, політичними та соціальними змінами. Перші спроби проводити лізингову діяльність були зроблені ще у радянський період, проте вони були неефективними і не відзначилися значним успіхом. Згодом розпочинається важкий період впровадження та становлення лізингу у незалежній Україні, що супроводжується динамічними, непослідовними та кардинальними змінами в усіх сферах економіки. Для визначення перспектив розвитку лізингових послуг в Україні та основних проблем, що стримують його розвиток, необхідно з'ясувати еволюційний розвиток лізингової діяльності в Україні.

Досліджуючи еволюцію розвитку лізингу в колишньому Радянському Союзі та в Україні, можна виділити п'ять етапів, які мають свої особливості та

закономірності. Проведення ретроспективного аналізу дасть змогу краще зрозуміти сучасний стан лізингу в Україні. [6].

Перший етап (1991-1996 рр.) характеризувався зародженням лізингових відносин в Україні. Позитивно на процес становлення вітчизняного ринку лізингу в той період вплинуло запровадження з 1 січня 1991 р. в Україні нових норм амортизаційних відрахувань, що передбачали прискорену амортизацію з метою швидкого оновлення основних засобів. Також 1991 р. був прийнятий Закон УРСР «Про банки і банківську діяльність», згідно з яким банкам було дозволено здійснювати таку операцію, як «придбання за власні кошти засобів виробництва для передачі їх в оренду (лізинг)». У даний період на український ринок виходять відомі іноземні компанії виробників (постачальників) транспортних засобів, які пропонували своїм клієнтам лізинг автотранспорту з метою стимулювання збуту власної продукції. Зокрема, 1991 р. лізингові послуги починає надавати компанія «Renault V.I.» (лізинг вживаної техніки), 1993 р. – «Scania» та «DAF», 1994 р. – «Mercedes-Benz», 1995 р. – «IVECO», 1997 р. – «Volvo» та інші[1].

Другий етап (1997–2003 рр.) можна охарактеризувати як період формування вітчизняного законодавства в галузі лізингу. 16 грудня 1997 р. було ухвалено Закон України «Про лізинг». Незважаючи на те, що цей законодавчий акт був спрямований на врегулювання лізингових відносин у країні і максимальне наближення їх до міжнародних стандартів, він фактично унеможлилював розвиток фінансового лізингу в Україні. Можна визначити такі сумнівні положення цього Закону: лізинг визначався як підприємницька діяльність, спрямована на інвестування; лізингоодержувачем міг виступати лише суб'єкт підприємницької діяльності; віднесення лізингу до фінансового або оперативного залежно від співвідношення строку договору лізингу та строку амортизації предмета лізингу; обов'язковість переходу у власність лізингоодержувача предмета договору фінансового лізингу після закінчення строку договору; надмірна кількість істотних умов договору лізингу тощо [56, С.69].

Недосконалість основного законодавчого акту в лізинговій галузі, відсутність недорогих фінансових ресурсів та гарантій для здійснення лізингової діяльності, а також платоспроможних лізингоодержувачів призвели до припинення діяльності багатьох лізингових компаній, які працювали в середині 90-х років минулого століття. В той же період вітчизняні банки починають створювати дочірні лізингові компанії, зокрема АК АПБ «Україна» (Фінансово-лізинговий дім «Україна», 1996 р.), АПБ «Аваль» (ТОВ «Аваль-лізинг», 1997 р.), ВАТ «Укресімбанк» (ДП «Укресімлізинг», 1997 р.), АКІБ «УкрСиббанк» (ТОВ «Українська лізингова компанія», 1999 р.). Окрім того, в той час на український ринок лізингу приходять потужні міжнародні компанії – AVIS, «First Eastern Group» та SIXT. Згодом почали з'являтися й так звані незалежні лізингові компанії, створені приватним капіталом. 17 січня 2001 р. набрала чинності нова редакція Закону України «Про банки і банківську діяльність», де зазначено, що на підставі ліцензії банки можуть надавати лізингові послуги, і було усунуто вимогу про здійснення таких операцій лише за рахунок власних коштів. Таким чином, відбулося зростання кількості джерел фінансування банками лізингових операцій. 3 квітня 2003 р. було затверджено Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України. З того часу для здійснення операцій фінансового лізингу лізингові компанії повинні були набути статус фінансової установи та зареєструватися в спеціальному реєстрі Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (з 08.01.2012 р. – Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України – НКРРФПУ) або стати на спеціальний облік у такій комісії та надавати в установленому порядку відповідну звітність щодо своєї діяльності. Таким чином, починаючи з 2004 р., в Україні з'явилася офіційна статистика про ринок лізингу[56, С.85].

11 грудня 2003 р. було ухвалено Закон України «Про фінансовий лізинг», відповідно до якого Закон України «Про лізинг» втратив свою чинність.

Також у Законі України «Про фінансовий лізинг» у визначенні договору фінансового лізингу немає жодної якісної ознаки, яка є характерною лише для

цього виду лізингу і не може бути використаною для характеристики оперативного лізингу. Лише вимога стосовно мінімального терміну договору фінансового лізингу (не менше ніж один рік) може слугувати відмінністю.

Третій етап (2004 р. – перше півріччя 2008) – це період стрімкого зростання вітчизняного ринку лізингу. Протягом 2005-2007 рр. відбувся значний приплив іноземного капіталу на вітчизняний ринок лізингу. Основною причиною цього став процес експансії іноземного капіталу в банківський сектор України. Купивши банк або ж відкривши філію власного банку, як правило, протягом певного часу іноземні інвестори створювали дочірні лізингові компанії. Деякі банки з українським капіталом також у цей період засновують дочірні лізингові структури. Зокрема, це АБ «Діамантбанк» (ТОВ «Лізингова компанія «Контрактова», 2002 р.), ПАТ КБ «ПриватБанк» (ТОВ «Приват-лізинг», 2004 р.), ПАТ КБ «Правекс-Банк» (ЗАТ «Правекс-лізинг»).

Четвертий етап (друге півріччя 2008–2009 р.) – кризовий період розвитку вітчизняного ринку лізингу. Глобальна фінансово-економічна криза, що розпочалася з іпотечної кризи в США, вплинула на розвиток практично всіх сфер вітчизняної економіки. Лізингова галузь початкові негативні тенденції відчула ще в першому півріччі 2008 р. – криза ліквідності на вітчизняному фінансовому ринку спричинила ускладнений доступ лізингодавців до фінансування, що, перш за все, вплинуло на незалежні лізингові компанії. Якщо в першому півріччі 2008 р. ринок лізингу демонстрував тенденції росту, то у другій половині року відбулося остаточне падіння обсягів ринку, яке припинилося лише в першій половині 2010 [17]. 2009 р. був одним із найгірших за всю історію розвитку лізингу в Україні. Криза також вплинула на зменшення частки лізингу в ВВП та в інвестиціях в основні засоби. У кризових умовах відбулося суттєве погіршення фінансового стану лізингодавців та їхньої платоспроможності.

П'ятий етап (2010 р. і до сьогодні) – післякризове відновлення ринку лізингу в Україні. Уже в першому кварталі 2010 р. відбулося зростання як кількості договорів фінансового лізингу, так і їх вартості. Протягом 2010-2011

рр. була помітна стійка тенденція до нарощення лізинговими компаніями обсягів лізингового портфеля. Як наслідок, ринок лізингу України перевищив навіть докризові показники свого розвитку[17].

Основними нормативно-правовими актами в Україні, що здійснюють регулювання лізингової діяльності, є Господарський, Податковий, Цивільний кодекси, закон України «Про фінансовий лізинг», які містять правові основи господарської діяльності, регулюють відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів та відносини, котрі регулюються цивільним законодавством, загальні правові й економічні засади фінансового лізингу. Загальні правові ознаки лізингових операцій розкрито у Господарському кодексі, в ст. 292 ч. 1 якого наведено поняття лізингу. Цивільним кодексом визначено правову природу лізингу, сутність договору фінансового лізингу. Податковий кодекс містить перелік податків і зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків і зборів, їх права й обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження та обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства, в тому числі й правила оподаткування лізингових операцій (табл. 2.1).

Таблиця 1.2

Основні нормативно-правові акти, що здійснюють регулювання лізингової діяльності*

Законодавчі акти	Предмет регулювання	Зміст положень
ЗУ Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг № 2258-VIII від 21.12.2017	Установлює загальні правові засади у сфері надання фінансових послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг.	Стаття 1. Фінансова послуга – операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів

Продовження табл.1.2

Господарський кодекс України № 2275-VIII від 06.02.2018	Установлює відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності.	Стаття 292. Лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.
Цивільний кодекс України № 2275-VIII від 06.02.2018	Регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників	Стаття 806. Договір лізингу. За договором лізингу одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (лізингоодержувачеві) у користування майно, що належить лізингодавцю на праві власності й було набуто ним без попередньої домовленості з лізингоодержувачем (прямий лізинг), або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов (непрямий лізинг), на певний строк і за встановлену плату (лізингові платежі).
Податковий кодекс України № 2497-VIII від 10.07.2018	Регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, порядок їх адміністрування; платників, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів і їх повноваження.	Стаття 14.1.97. Лізингова (орендна) операція – господарська операція (крім операцій із фрахтування (чартеру) морських суден та інших транспортних засобів) фізичної чи юридичної особи (орендодавця), що передбачає надання основних засобів у користування іншим фізичним або юридичним особам (орендарям) за плату та на визначений строк.
ЗУ Про фінансовий лізинг N 1381-IV (1381-15) від 11.12.2003	Установлює поняття «Фінансовий лізинг», визначає правила надання та окреслює основні аспекти послуги.	Стаття 1. Визначення фінансового лізингу 1. Фінансовий лізинг (далі - лізинг) - це вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу.

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [27;59;55;69;20]

У літературі існують різні класифікації основних типів українських лізингодавців, найбільш поширеним з яких є такі суб'єкти:

- лізингові фірми, орієнтовані на банки (дочірні компанії банків);
- лізингові фірми, створені підприємствами-виробниками;
- державно-орієнтовані лізингові фірми, тобто створені за активної участі або підтримки органів державного управління і користуються істотними привілеями;
- незалежні лізингові фірми;
- іноземні лізингодавці.

Що стосується банків, то їх діяльність на ринку лізингових послуг досить різноманітна. Основні види участі комерційних банків у лізингових операціях можна згрупувати у наступні 4 групи[8]:

1. В якості лізингодавця.
2. В якості засновника дочірньої лізингової компанії.
3. В якості гаранта лізингової угоди.
4. В якості інвестора.

Вивчення структури ринку, його типології безпосередньо пов'язано з визначенням стану конкурентного середовища, її оцінкою і дослідженням можливостей обмеження або розвитку конкуренції[11, С.123]. Для визначення стану конкуренції на ринку в світовій практиці використовуються декілька показників, найтісніше пов'язаних з нею: коефіцієнт ринкової концентрації; індекс ринкової концентрації Херфіндаля-Хіршмана; індекс Лінда. Відповідні формули та пояснення до них наведені в дод. А.

Коефіцієнт ринкової концентрації (СК) розраховується як процентне співвідношення суми продажу (обсягів реалізації) певного товару значущими суб'єктами господарювання (продавцями) до загального обсягу ринку.

Для аналізу ринку використовується рівень концентрації трьох (п'яти, семи) значущих суб'єктів господарювання (CR-3, CR-5, CR-7). Недоліком цього показника є відсутність урахування всіх суб'єктів господарювання, що діють на цьому ринку, оскільки для аналізу ринку може мати велике значення кількість суб'єктів господарювання, на яких залишається решта обсягу ринку цього товару. Крім того, значний вплив на структуру ринку має можливість протидії «аутсайдерів» ринкової влади значущих суб'єктів ринку.

Індекс ринкової концентрації Херфіндаля-Хіршмана показує, яку частку на певному ринку займають дрібніші суб'єкти[11, С.124].

Індекс Лінда використовується для аналізу конкурентного середовища на ринку в умовах олігополії і визначення «межі» олігополії.

Для цього з суб'єктів господарювання, які мають значущі частки на ринку, складається перелік при зменшенні показника P — частини на ринку,

тобто з дотриманням умови: $P_i > P_{i+1}$ (P_i — частки на ринку i -го суб'єкта господарювання).

Розраховується індекс Лінда (L) для $k=2, k=3$ і т. д. за умови $L_k > L_{k+1}$ до появи результату $L_k < L_{k+1}$, тобто до отримання порушення безперервності зменшення показника L [11, С.124].

«Межа» олігополії вважається встановленою, якщо досягнуте мінімальне значення порівняно з L . Це означає, що олігополію створюють « k » перших значних суб'єктів господарювання, які мають найбільші частини на ринку.

Кількісне значення показника визначає тип олігополії:

«жорстка олігополія» — на ринку панують 2—3 суб'єкти господарювання;

«розпливчата олігополія» — 6—7 суб'єктів господарювання охоплюють 70—80 відсотків ринку.

Здійснений системний аналіз законодавчих актів нормативно-правового регулювання та історії становлення лізингових відносин в Україні дозволив зробити висновок, що економічна сутність лізингу полягає перш за все в інвестуванні коштів у придбання майна, яке передається інвестором-лізингодавцем — у користування лізингоодержувачу на умовах поступової сплати вартості майна і винагороди лізингодавця. Установлено, що існуючі розбіжності у понятійному апараті на рівні законодавства та неузгодженість у підзаконних актах можуть негативно вплинути на відносини між суб'єктами лізингу і на оподаткування лізингових операцій.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ЛІЗИНГОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ ЗА 2014-2017 РОКИ

2.1. Оцінка фінансових показників діяльності ринку лізингових послуг

Наразі угоди фінансового лізингу стали досить поширеним явищем у господарській діяльності багатьох компаній. Це пояснюється тим, що у разі відсутності у компанії необхідних обігових коштів і можливості довгострокового кредитування вона зможе за допомогою фінансового лізингу отримати права користування і володіння необхідним обладнанням. У якості фінансової послуги, фінансовий лізинг у теперішній час виступає одним з основних чинників посилення конкурентоспроможності підприємств, поліпшення якості послуг, що надаються, покращення ефективності виробництва. Наслідком цього є зміцнення позицій вітчизняних підприємств як на національному, так і на світовому ринку товарів і послуг[62].

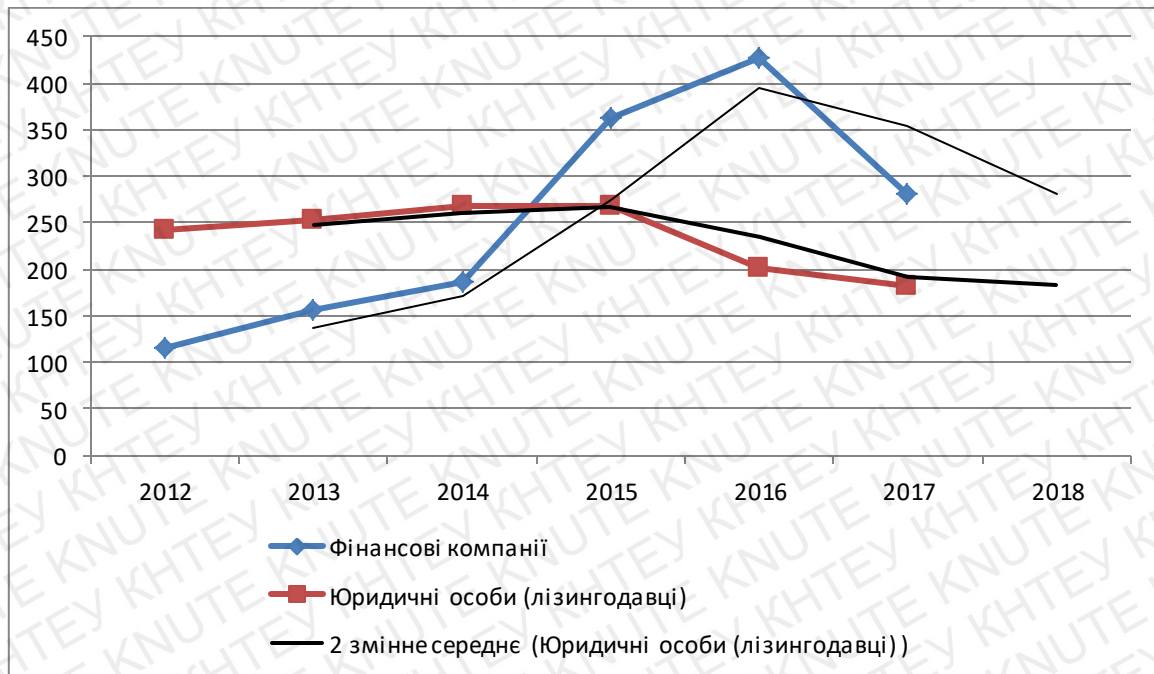
Ринок пропозиції послуг фінансового лізингу складається з двох основних груп учасників:

1. Фінансових компаній, що надають послуги фінансового лізингу. Ці учасники ринку лізингових послуг є універсальними гравцями, вони можуть також надавати й інші фінансові послуги.

2. Лізингодавців – юридичних осіб, що зареєстровані в Реєстрі Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України.

Простежимо динаміку розвитку обох з інституційних груп надавачів лізингових послуг. За даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері фінансових послуг, до Переліку юридичних осіб, які мають право надавати фінансові послуги та перебувають на обліку внесено інформацію про 240 юридичних осіб – лізингодавців та до Державного реєстру фінансових установ внесена інформація про 406 фінансові компанії, що надають послуги фінансового лізингу. За даними рис. 1 можна зробити

висновок, що кількість фінансових компаній, які надають послуги фінансового лізингу, невпинно зростає, у той час як кількість юридичних осіб-лізингодавців залишається майже незмінною.

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [53;54]

Рис.2.1 Кількість юридичних осіб – лізингодавців та фінансових компаній, що надають послуги фінансового лізингу в Україні в 2012-2017 рр.

Додавши лінію тренду на рис. 2.1 для юридичних осіб лізингодавців і для фінансових компаній, що надають послуги фінансового лізингу, можна розробити прогноз їх кількості на 30 грудня 2018 року. Виходячи зі спрямованості ліній тренду, можна зробити висновок про подальше зменшення кількості фінансових компаній, що надають послуги фінансового лізингу та майже незмінну кількість юридичних осіб лізингодавців[30].

Визначена тенденція є підставою для висновку про зменшення ролі фінансових компаній, які надають послуги фінансового лізингу, як універсальних інститутів, що надають широкий спектр фінансових послуг. За таких умов зазначені фінансові інститути, які залишаються на ринку зміцнять свої позиції.

З метою сприяння розвитку відкритого та рівнодоступного ринку оперативного і фінансового лізингу в Україні шляхом координації діяльності підприємств, що об'єдналися для захисту спільних інтересів, у 2005 році було створено Асоціацію «Українське об'єднання лізингодавців» як добровільне об'єднання професійних учасників ринку лізингу [7].

Рейтинг лізингових компаній за розміром лізингового портфеля, який розробила Асоціація «Українське об'єднання лізингодавців», показано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Рейтинг лізингових компаній України за розміром лізингового портфеля станом на 30.06.16*

№	Назва лізингової компанії	Лізинговий портфель, млн. грн станом на 30.06.16	Частка на ринку, %
1	ВТБ Лізинг Україна	3 838,350	29,97
2	Райффайзен Лізинг Аваль	2 013,245	15,72
3	УніКредит Лізинг	1 571,323	12,27
4	ІНГ Лізинг Україна	1 449,600	11,32
5	ОТП Лізинг	842,325	6,58
6	Порше Лізинг Україна	471,830	3,68
7	Хюпо Альпе-Адрія-Лізинг	468,151	3,66
8	ALD Automotive/Перша лізингова компанія	384,000	3,00
9	Євро Лізинг	366,822	2,86
10	VAB Лізинг	314,700	2,46
11	Сканія Кредіт Україна	241,000	1,88
12	Ілга	204,883	1,60
13	AVIS Україна	203,000	1,59
14	СГ Еквіпмент Лізинг Україна	153,000	1,19
15	Кредит Європа Лізинг	84,556	0,66
16	Адванс-Лізинг	57,600	0,45
17	Укіо Банк Лізинг	53,000	0,41
18	Автоприват	52,100	0,41
19	Оптіма-лізинг	20,770	0,16
20	ВФС Україна	16,500	0,13
	Разом	12 806,755	100,00

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [51;65]

В першій трійці перебувають компанії з іноземним капіталом. Так, засновником ПП «ВТБ Лізинг Україна» є «Лафлуке трейдінг» (Кіпр); ТОВ

«Райффайзен Лізинг Аваль» – дочірня компанія «Райффайзен Банк Аваль» та «Райффайзен Лізинг Інтернешнл» (Австрія); «УніКредит Лізинг» є частиною міжнародної фінансової групи “UniCredit” (Італія).

Виходячи з даних показників доцільно було б визначити стан конкуренції на ринку лізингових послуг. Для визначення стану конкуренції на ринку в світовій практиці використовуються декілька показників, найтісніше пов'язаних з нею: коефіцієнт ринкової концентрації (СК); індекс ринкової концентрації Герфіндаля-Гіршмана (ННІ); індекс Лінда, як вже було зазначено в підрозділі 1.3.

Оскільки за даними наведеними в табл. 2.1 перші п'ять компаній за показниками частки ринку яку займають показують більш ніж 5% кожна, то доцільно розрахувати коефіцієнт ринкової концентрації для п'яти компаній:

$$CR-5 = 29,97\% + 15,72\% + 12,27\% + 11,32\% + 6,58\% = 75,86\%$$

За результатами розрахунку можна зробити висновок, що вітчизняний ринок лізингових послуг протягом досліджуваних років мав ознаки олігополістичного. Так, ринкова частка найбільшого учасника ринку не перевищувала 35 %, що є свідченням відсутності структурних передумов для одноосібного домінування на вітчизняному ринку пива. Проте сукупна частка п'яти суб'єктів господарювання перевищує критичний рівень нормативного значення цього показника ($CR5 > 70\%$). За результатами дослідження підтверджено можливість встановлення колективної монополії ПП «ВТБ Лізинг Україна», ТОВ «Райффайзен Лізинг Аваль», ТОВ «УніКредит Лізинг» та ТОВ «ІНГ Лізинг Україна» на ринку.

Недоліком цього показника є відсутність урахування всіх суб'єктів господарювання, що діють на цьому ринку, оскільки для аналізу ринку може мати велике значення кількість суб'єктів господарювання, на яких залишається решта обсягу ринку цього товару[43]. Крім того, значний вплив на структуру ринку має можливість протидії «аутсайдерів» ринкової влади значущих суб'єктів ринку, яке може мати місце при певній структурі ринку.

Подолати цей недолік дозволяє використання індексу ринкової концентрації Херфіндаля-Хіршмана (НН), який враховує загальну кількість суб'єктів господарювання, що діють на даному ринку.

Розрахунки проведені на основі рейтингу лізингових компаній України за розміром лізингового портфеля станом на 30.06.16 показують (дод. Д), що індекс Херфіндаля-Хіршмана для ринку лізингових послуг буде складати 0,1528550034, тобто присутній середній рівень концентрації, що свідчить про відсутність монополії, але в той же час не можна виключати можливість присутності олігополії[52].

Тому, для оцінки стану конкурентного середовища на ринку необхідно також здійснити порівняння часток на ринку значущих суб'єктів господарювання, оскільки на перші п'ять суб'єктів приходиться майже 76% ринку, то це дає підставу припускати наявність олігополії. Для визначення її межі проводиться розрахунок індексів Лінда при різних значеннях k та i :

При значеннях $k=2$, $i=1$

$$Q_1 = (29,97 / 1) / (((29,97 + 15,72) - 29,97) / (2 - 1)) = 1,906489$$

$$L = (1 / 2 * (2 - 1)) * 1,906489 = 0,953244$$

При значеннях $k=3$, $i=1$

$$Q_1 = (29,97 / 1) / (((29,97 + 15,72 + 12,27) - 29,97) / (3 - 1)) = 2,141479$$

При значеннях $k=3$, $i=2$

$$Q_2 = ((29,97 + 15,72) / 2) / (((29,97 + 15,72 + 12,27) - (29,97 + 15,72)) / (3 - 2)) = 1,861858$$

$$L = (1 / (3 * (3 - 1))) * (2,141479 + 1,861858) = 0,667223$$

Аналіз коефіцієнта Лінда показав, що порушення безперервності відбулося при $k = 2$. Отже, олігополія є "жорсткою" і її утворюють два перших господарюючих суб'єкта, які мають ринкову владу на ринку лізингових послуг України (ПП «ВТБ Лізинг Україна» та ТОВ «Райффайзен Лізинг Аваль»). Зведені результати розрахунків можна спостерігати в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Розрахунок індексу Лінда для ринку лізингових послуг України
станом на 30.06.2016***

$k \backslash i$	1	2	L
2	1,906489		0,953244
3	2,141479	1,861858	0,667223

*Примітка: авторська розробка

Інформація щодо вартості договорів фінансового лізингу та їх кількості, укладених юридичними особами та фінансовими компаніями протягом 2012–2017 років, представлена в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Інформація щодо вартості договорів фінансового лізингу та їх кількості,
укладених юридичними особами та фінансовими компаніями за 2012-2017
р. (станом на 31.12.2017)***

Період	Вартість договорів фінансового лізингу, укладених за період, млн. грн.		Кількість договорів фінансового лізингу, од., укладених за період	
	юридичними особами	фінансовими компаніями	юридичними особами	фінансовими компаніями
2012	14 708,8	1,7	10 826	6
2013	31 536,6	16,5	11 051	32
2014	7 181,0	257,4	8 940	26
2015	6 241,4	20,2	4 098	21
2016	9 755,0	67,3	9 122	38
2017	12 814,2	153,4	7 699	53

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [53;54]

Найбільша кількість договорів фінансового лізингу припадала на 2013 рік і складала 11 083 договори, укладені фінансовими компаніями та юридичними особами на суму 31 553,1 млн. грн.

Протягом 2016 року фінансовими компаніями та юридичними особами, які не мають статусу фінансових установ, але можуть, згідно із законодавством, надавати фінансові послуги, укладено 9 160 договорів фінансового лізингу, що

на 120% більше, ніж у 2015 році, а вартість договорів фінансового лізингу збільшилась на 56,9% і становила 9 822,3 млн. грн.

Кількість діючих договорів фінансового лізингу в 2016 році становила 17 тис. Цей показник виявився нижчим на 24% порівняно з показником 2015 року та на 30% нижчим порівняно з показником 2014 року. Вартість діючих договорів фінансового лізингу торік становила 22,8 млрд. грн., що на 13% менше, ніж у 2015 році, та втричі менше, ніж у 2014 році.

Проаналізовані показники показали, що на ринку є певний спад пов'язаний зі зменшенням кількості фінансових установ, які надають послуги лізингу. Однак, така ситуація на ринку може призвести до зміцнення позицій інших компаній на ринку. Також, оцінивши стан конкуренції на ринку за допомогою індексу Харфінделя–Хіршмана та Лінда було виявлено, що на ринку є жорстка олігополія.

2.2. Формування пропозиції лізингових послуг: маркетинговий аспект

У світовій економіці лізинг займає друге місце за обсягами інвестицій після банківського кредитування. Це один із прогресивних методів матеріально-технічного забезпечення виробництва. Лізинг уможливорює використання новітньої техніки й передових технологій, оновлення, модернізацію обладнання для підвищення власної ефективності та конкурентоспроможності. Він є дієвим способом реалізації продукції підприємств-виробників активів, які можуть передаватися в лізинг. Його чисельні переваги, на відміну від традиційного банківського фінансування, спрямовані на вирішення проблем нестачі капіталу та проблем ліквідності, з якими часто стикаються й українські підприємства. Завдяки лізингу в економіці в цілому можуть відбуватися позитивні зміни на шляху не лише застосування нової більш ефективної техніки, а й на шляху розвитку її виробництва. Але через низку невирішених проблем лізинг не зайняв належного місця у вітчизняній економіці[6]. Такий стан лізингових відносин є одним із гальмівних

моментів розвитку виробництва в Україні, і тому саме іноземні компанії все більше його використовують. Стає очевидним, що механізм лізингу має бути спрямований на вирішення проблем розвитку лізингу в Україні саме для українських лізингодавців-інвесторів, і в першу чергу – для виробників «лізингової продукції». За даним Нацкомфінпослуг станом на 31 грудня 2017 р. у Державному реєстрі фінансових установ налічувалось: 677 фінансових компаній та 183 юридичні особи (лізингодавці). (Табл. 2.4)

Таблиця 2.4

Основні показники діяльності лізингових компаній в Україні за 2014-2017 роки (станом на 31.12.2017)*

Показник	Дані				Темп приросту, %		
	2014	2015	2016	2017	2015 / 2014	2016 / 2015	2017 / 2016
Юридичні особи (лізингодавці)							
Кількість зареєстрованих установ	267	268	202	183	0,4	-24,6	-9,4
Вартість діючих договорів фінансового лізингу, (млн.грн.)	58 304,1	26 109,9	22904,4	22 417,9	-55,2	-12,3	-2,1
Кількість діючих договорів фінансового лізингу, (од.)	27 348	22 148	17 314	13 939	-19,0	-21,8	-19,5
Вартість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період, (млн. грн.)	7 181,0	6 241,4	9 754,4	12 814,2	-13,1	56,3	31,4
Кількість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період, (од.)	8 940	4 098,0	9 122	7 699	-54,2	122,6	-15,6

*Примітка: за даними Нацфінпослуг [53]

Сьогодні вітчизняний ринок надання лізингових послуг активно розвивається та демонструє зростання. Бурхливе зростання економіки, створення нової та розбудова наявної інфраструктури, а також популяризація лізингу як зручного інструмента для фінансування техніки та обладнання потужними фінансовими структурами з іноземним капіталом і досвідом сприяли росту лізингового ринку у 2007–2013 роках. Економічна криза 2008–2009 років дещо сповільнила темпи, більшість суб'єктів господарювання почала економити на оновленні основних засобів, виросли процентні, валютні, кредитні ризики, більшість клієнтів стала неплатоспроможною, невеликі лізингові компанії почали виходити з ринку та зачиняти свої філії. Однак вже у 2010–2011 роках приріст об'ємів лізингового портфеля провідних компаній

перевищив найоптимістичніші прогнози. Така тенденція утримувалася протягом 2012–2013 років, але вже з 2014 року ситуація різко змінилася негативним трендом, оскільки погіршилися ситуації в економічній та фінансовій сферах у зв'язку з військово-політичними подіями на сході України, що зумовили зростання ризиків та вартості фінансових ресурсів, ускладнення доступу лізингодавців до ринків капіталів, падіння кредитоспроможності потенційних лізингоотримувачів тощо. І лише з 2016 року знову спостерігається зростання обсягів лізингових операцій [4].

На відміну від банківського кредиту, що став менш доступним як для юридичних, так і для фізичних осіб, лізинг сьогодні виступає єдиним ресурсом довгострокового фінансування в країні. І якщо у 2007–2012 роках вважалося, що лізинговий продукт значно дорожчий від банківського, то з 2015 року відсоткові ставки лізингових компаній знизилися. Суттєво змінилися підходи, програми, продукти та умови для отримання позитивного рішення за лізинговою угодою, зокрема збільшився відсоток власного внеску (авансового платежу), скоротився строк лізингової угоди, зменшився ліміт на загальну суму фінансування, критерії оцінки ризиків стали ще більш жорсткими, що, з одного боку, привело до суттєвого скорочення лізингового ринку, а з іншого боку, підвищило якість портфеля та його обслуговування[32].

Для розуміння поточної ситуації на ринку фінансових послуг України необхідно дослідити структуру укладених договорів фінансового лізингу у розрізі галузей, що представлена на рис. 2.2 та дод. В.

На відміну від європейських країн, де найбільш популярною для лізингу є нерухомість, в Україні найбільшими споживачами лізингових послуг є транспортна галузь, сільське господарство, добувна промисловість, сфера послуг, будівництво. Цьому сприяє досить потужний попит на легковий та комерційний транспорт, зростання привабливості аграрного бізнесу для фінансових структур завдяки збільшенню його прибутковості, а також висока ліквідність предмета лізингу. У разі несплати платежів за договором його можна легко вилучити та реалізувати на вторинному ринку[18].

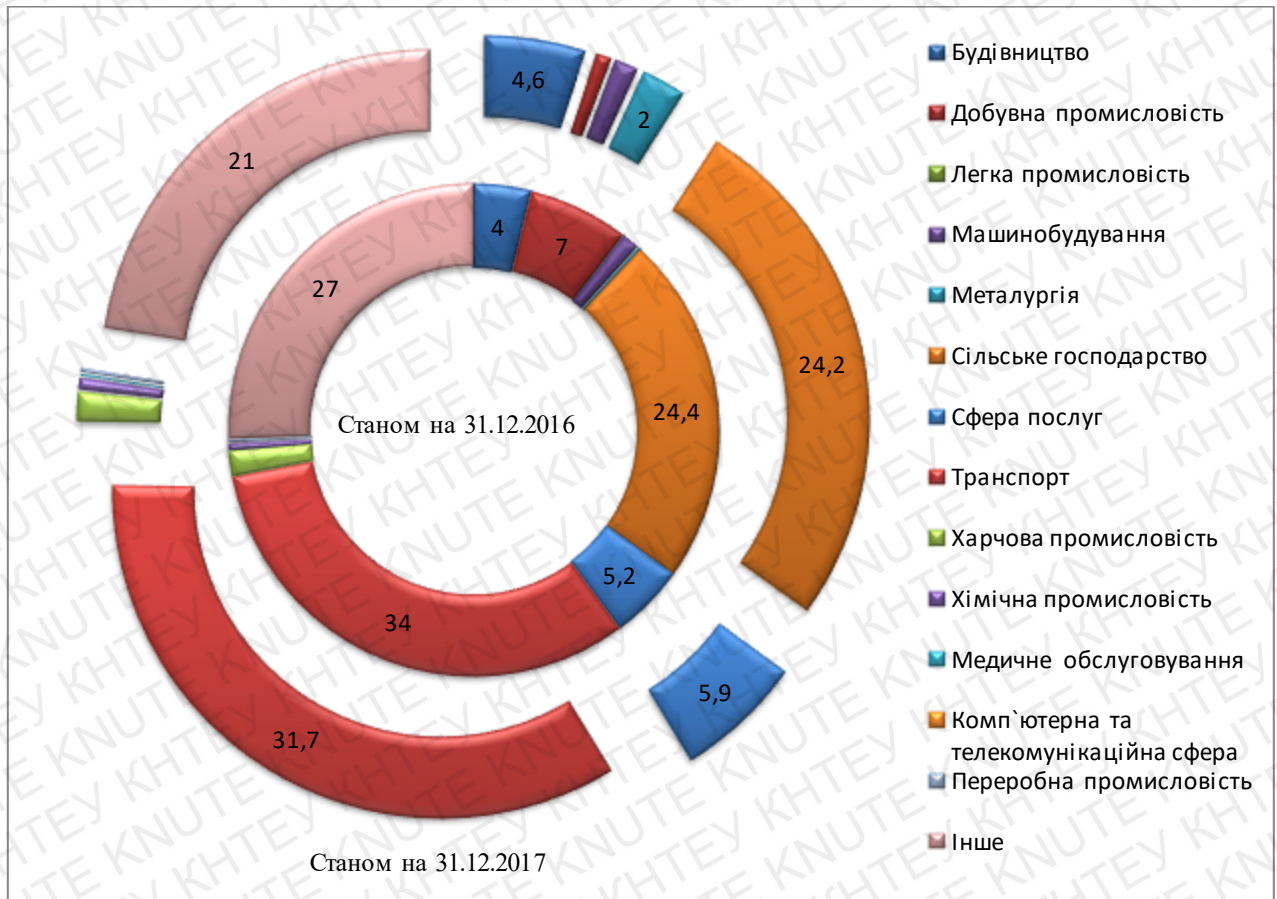

Рис.2.2 Розподіл вартості чинних договорів фінансового лізингу за галузями станом на 31.12.2016 та 31.12.2017, млн. грн.*

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерела [53]

Дані з дод. Ж наочно демонструють, що явні галузі-лідери 2017 року, які виступають споживачами на ринку лізингових послуг, в динаміці показують не найкращі результати в плані зростання вартості лізингових угод. Так, транспорт (-8,4%), сільське господарство (-3,6%), та добувна промисловість (-89,8%) мають від'ємні темпи приросту. В цілому ж не можна стверджувати, що існує зростаючий тренд у вартості та кількості договорів фінансового лізингу за галузями української економіки.

Виходячи з вищесказаного було б доцільно дослідити лізингові послуги, які надаються для таких галузей як: сільське господарство, видобувна промисловість та будівництво.

Високий ступінь зносу сільськогосподарських машин і оснащення, який в період з 2011р. по 2016р. коливався в межах від 32,6 до 38,9 відсотків (дод. Б), свідчить про те, що оновлення основних засобів класичним амортизаційним механізмом ніяк не здатне виконати інвестиційну функцію в секторі сільського господарства, так як терміни служби аграрної техніки перевершують нормативні, а амортизаційні відрахування не здатні відшкодувати вибуття активної частини основних засобів[9]. Недотримання інвестиційних процесів посилюється диспаритетом цін на промислову і аграрну сфери і відносно невисоким ступенем прибутковості аграрних організацій[14].

В рамках концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки, останні можуть розраховувати на державну фінансову підтримку[58]. Також «Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії “Укראгролізинг”, для закупівлі технічних засобів для агропромислового комплексу з подальшою передачею їх на умовах фінансового лізингу» передбачає пільгові умови для надання основних засобів в лізинг суб’єктам господарювання агропромислового комплексу[57]. Це дозволить їм знизити вартість своїх товарів і зробити їх ще більш конкурентоспроможними і вигідними для кінцевого покупця[37].

Вкрай гострим є положення з оновленням парку будівельних машин і устаткування.(дод. Б) В останні роки намітилася загрозлива тенденція до зниження кількості реально працюючого обладнання на об’єктах, хоча і в 2016 році відсоток зносу основних засобів зменшився. Забезпечення будівельних підприємств технікою по лізингу дозволило б послабити гостроту ситуації. На сьогоднішній день лізинг є одним з основних фінансових інструментів, що дозволяють здійснювати великомасштабні капітальні вкладення в розвиток матеріально-технічної бази будь-якого виробництва.

Також потрібно звернути увагу на ситуацію в транспортній сфері. З дод. Б видно, що відсоток зносу найбільший з усіх представлених вище сфер

економічної діяльності України (з 2011-2014 роки відсоток зносу дорівнював більш ніж 90 %). Але ми спостерігаємо за останні два роки зменшення даної тенденції до майже 50%. Якщо знову звернутися до рис. 2.2, то можна побачити, що лізинг транспортної галузі займає переважаюче місце. Зважаючи на це можна зробити висновок, що одним з найперспективніших напрямків розвитку є надання лізингових послуг в транспортній сфері[28].

На даний час інвестиції в основний капітал підприємств України зростають стрімкими темпами, але за рахунок власних коштів підприємств та організацій, коштів місцевих та державного бюджетів. В той же час кредити банків та інші позики показують приріст лише 9,16% порівняно з 2016 роком, що може свідчити про відсутність пропозиції або попиту на дані інвестиції[70]. Оскільки в дану категорію (кредити банків та інші позики) входять лізингові послуги, то ми можемо спостерігати також недостатню заінтересованість в даному виді інвестицій.(дод. Б)

Розподіл вартості договорів фінансового лізингу за терміном їх дії зображено на рис. 2.3

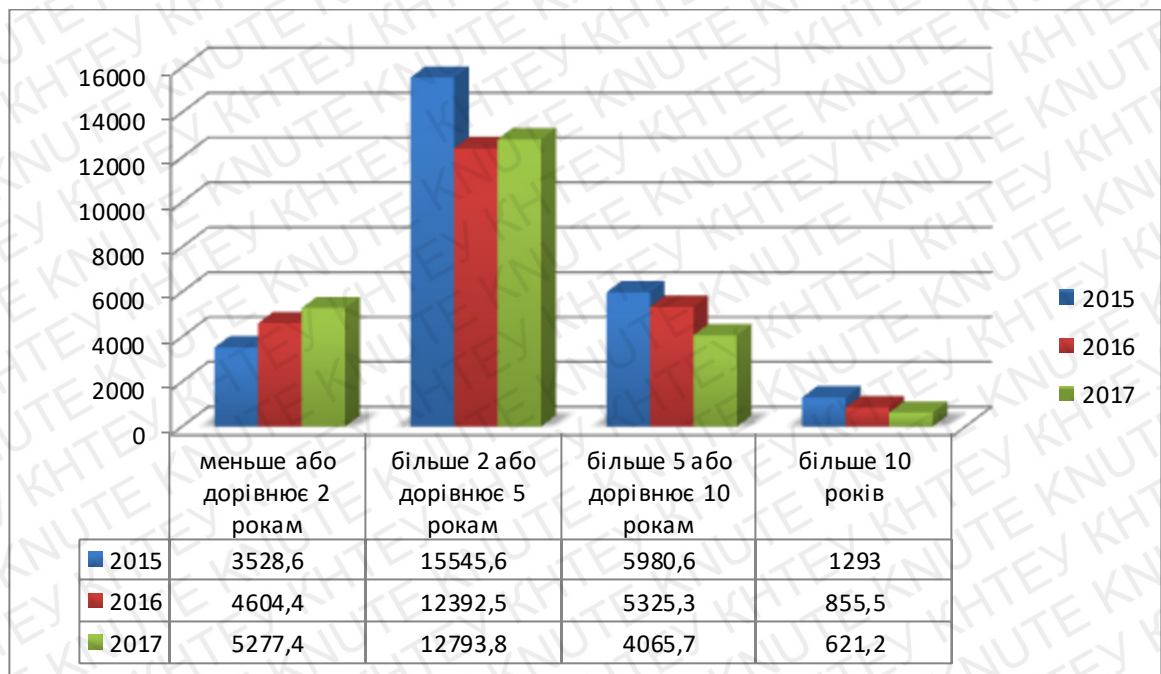

Рис. 2.3 Розподіл вартості договорів фінансового лізингу за терміном їх дії, млн. грн. за 2015-2017 роки (станом на 31.12.2017)*

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [53;54]

Станом на 31 грудня 2016 року спостерігається тенденція зменшення частки довгострокових договорів лізингу. Вартість договорів, термін дії яких більше 5 або дорівнює 10 рокам порівняно з аналогічною датою минулого року, зменшилась на 11% (655,3 млн. грн.), договорів з терміном дії більше 10 років зменшилась на 33,8% (437,5 млн. грн.). Вартість договорів фінансового лізингу строком до 2 років показала ріст на 30,5% (1 075,8 млн. грн.), строком від 2 до 5 років зменшилась на 20,3% (3 153,1 млн. грн.).

За результатами 2017 року обсяг угод українських лізингових компаній збільшився майже вдвічі. Лізинговий ринок не тільки повністю відновився, але й набирає значних обертів. Портфель лізингових компаній зараз зростає швидше, ніж ВВП країни. Цей сегмент розвивається темпами, набагато більшими, ніж банківське кредитування[26].

Основні об'єкти фінансового лізингу за чинними договорами станом на 31.12.2017 (дод. Г):

- транспортні засоби – 13 948,2 млн. грн. або 61,3% від загальної суми договорів;
- техніка, машини та устаткування для сільського господарства – 4 398,2 млн. грн. (19,3%);
- будівлі та споруди – 1 174,8 млн. грн. або 5,2% від загальної суми договорів;
- будівельне обладнання та техніка – 1 102,7 млн. грн. або 4,8% від загальної суми договорів.

Збільшення обсягів фінансування предметів лізингу відбувається як за рахунок активізації роботи з клієнтами, які раніше мали досвід роботи з лізинговими компаніями, так і за рахунок налагодження співпраці з представниками малого і середнього бізнесу, реалізації різних роз'яснювальних програм, підвищення обізнаності щодо тих можливостей і переваг, які надає фінансовий лізинг[35].

Основними тенденціями ринку лізингу в Україні можна назвати:

- зниження кількості лізингових компаній, які активно фінансують угоди;
- зосередження на ефективному адмініструванні наявного портфеля та максимізації повернення раніше інвестованих фінансових ресурсів;
- укладання угод на поодинокі та високоліквідні предмети (сільськогосподарська техніка, легкові автомобілі);
- співпраця виключно зі стабільними компаніями, що не менше 3-х років успішно функціонують на ринку;
- активна реалізація вилучених предметів у повторний лізинг чи продаж.

Нині ринок лізингу в Україні перебуває на стадії становлення, очевидним є збільшення обсягів лізингових операцій, основна вартість лізингових угод припадає на транспорт і сільське господарство. Основними причинами нерозвиненості лізингових послуг під час фінансування бізнесу є застаріле законодавство, яке регулює небанківський сектор, незначний досвід та недостатній рівень фінансових знань підприємців.

2.3. Порядок взаємодії суб'єктів лізингових послуг

Ринкові умови господарювання зумовлюють постійний розвиток технологічної бази виробництва, що у свою чергу потребує наявності значних інвестиційних ресурсів для її оновлення. Сучасний етап господарювання для переважної більшості його суб'єктів характеризується різким спадом або цілковитим припиненням інвестування виробництва за рахунок власних коштів, що визначає актуальність подальшого розвитку ринку фінансових послуг як однієї з передумов ефективного функціонування всіх сфер економіки держави. В загальному вигляді порядок взаємодії суб'єктів лізингових послуг можна представити на рис. 2.4.

Збільшення обсягів фінансування предметів лізингу відбувається як за рахунок активізації роботи з клієнтами, які раніше мали досвід роботи з лізинговими компаніями, так і за рахунок налагодження співпраці з представниками малого і середнього бізнесу, реалізації різних роз'яснювальних

програм, підвищення обізнаності щодо тих можливостей і переваг, які надає фінансовий лізинг. Малий та середній бізнес починає більше розуміти переваги різних небанківських способів фінансування, тоді як банківський ринок залишається «зарегульованим», дуже часто банківські кредити є недоступними для малого та середнього бізнесу[23].

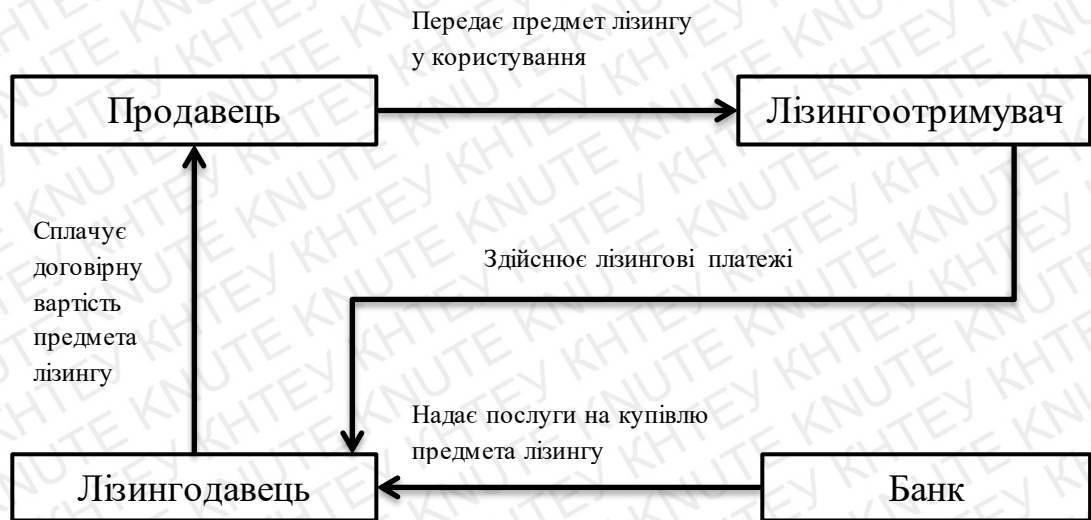

Рис. 2.4 схема взаємодії основних учасників лізингової послуги*

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [62]

Лізингові компанії нарощують обсяги фінансування на фоні негативної динаміки банківського кредитування. Небанківські компанії набагато швидше приймають рішення, ніж банки, вони є більш клієнторієнтованими та мають можливість пропонувати фінансування за більш низькими ставками.

Найбільшою проблемою вітчизняних лізингових компаній є обмеженість їх фінансових ресурсів як для організації та проведення власної діяльності лізингових компаній, так і для формування стартового капіталу. Такі труднощі пов'язані з терміновістю придбання об'єкта лізингової угоди, у той час як повернення коштів за надане у лізинг майно здійснюватиметься у вигляді лізингових платежів частинами, відповідно до умов лізингового договору, що потребує аналізу джерел фінансування лізингових операцій. (табл. 2.5)

Таблиця 2.5

Розподіл джерел фінансування лізингових операцій за 2017 р. (станом на 31.12.2017)*

Джерела фінансування	2017 рік			
	Юр. Особи, млн. грн.	Частка, %	Фін. комп., млн. грн.	Частка, %
авансовий платіж	2 911,3	28,2	13,3	13,2
власний капітал	4 366,5	42,3	60,1	59,5
кредити банків	2 192,6	21,3	0,5	0,5
комерційні кредити постачальників	20,7	0,2	2,8	2,8
випуск цінних паперів	0,0	0,0	0,0	0,0
кошти міжнародних фінансових організацій	0,0	0,0	0,0	0,0
кошти державного та місцевих бюджетів	7,9	0,1	0,0	0,0
інші джерела	817,4	7,9	24,3	24,0
Всього	10 316,4	100,0	101,1	100,0

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [53;54]

За 2017 рік загальний обсяг джерел фінансування юридичних осіб – лізингодавців та фінансових компаній становить 10417,5 млн. грн., що на 2839,5 млн. грн., або на 37,5%, більше порівняно з відповідним періодом 2016 року. У структурі джерел фінансування лізингових операцій юридичних осіб – лізингодавців і фінансових компаній найбільшу частку (%) станом на 31.12.2017 займає власний капітал 42,3% (4 366,5 млн. грн.). Щодо позикових коштів, то кредити банків займають 21,3% , тому доцільно розглянути взаємодію лізингових установ з банківськими.

На практиці кредитування банками лізингових компаній може здійснюватися різними способами в залежності від характеру лізингових угод, тобто від того якими дані угоди є для лізингової компанії, а для банку, роздрібними або індивідуальними[49].

Так, роздрібний лізинг – сукупність операцій лізингу майна серед великого числа лізингоодержувачів, об'єднаних єдиними вимогами до лізингоодержувача, щодо проведення аналізу та структурування фінансування лізингових угод. Індивідуальні лізингові операції в нашому розумінні – це

одиночні, складні специфічні операції інвестиційного характеру, що вимагають ретельного аналізу інвестиційного проекту та фінансового стану позичальника. В даний час все більш і більш поширеним в банківській практиці стає кредитування операцій роздрібного лізингу. Як правило, предметами роздрібного лізингу є транспортні засоби чи інша техніка, а також різне обладнання з високим рівнем ліквідності, яке не потребує монтажу: мають стійкий ринок, який істотно перевищує суму фінансованої угоди лізингу і дозволяє реалізувати їх у строк, що не перевищує 120 днів з момент виникнення підстави для вилучення у лізингоотримувачів.

Кредитування банком лізингової компанії для реалізації операцій роздрібного лізингу проводиться на основі генеральної угоди про відкриття рамкової кредитної лінії, в рамках якої укладаються кредитні договори та / або договори про відкриття невідновлюваної кредитної лінії. В якості забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором, укладеним з лізинговою компанією, в заставу приймаються майно, яке отримують у лізинг і майнові права за договором лізингу[66].

Не відкриваючи кредитну лінію, банк може надати лізинговій компанії кредит на придбання певного об'єкта лізингу в конкретного постачальника для конкретного клієнта, платоспроможність якого була попередньо визначена. Істотною вадою цієї форми фінансування є те, що процес від подачі документів в банк до остаточного прийняття ним рішення про кредитування є досить довготривалим. Спершу банк здійснює аналіз лізингової компанії, потім лізингоодержувача, визначає ефективність проекту. Тоді ж як, перед відкриттям кредитної лінії, банк один раз детально оцінює діяльність лізингової компанії та ефективність запропонованої лізингової програми, а пізніше, перед прийняттям рішення про виділення кожного окремого траншу в межах кредитної лінії, аналізує лише діяльність потенційного лізингоодержувача.

Іншим важливим елементом цієї схеми кредитування роздрібних операцій є обов'язкове страхування, що дозволяє знизити ризики банку в разі пошкодження або повної втрати предмета лізингу[44].

Індивідуальні лізингові угоди пов'язані в основному з реалізацією господарюючими суб'єктами інвестиційних проектів. Фінансування інвестиційних проектів може здійснюватися за рахунок різних джерел, до яких відносяться: власні кошти, позикові кошти і цільове фінансування. Одним різновидом фінансування інвестиційних проектів за рахунок запозичених коштів є фінансування, засноване на використанні механізму фінансового лізингу. Причому, в даному випадку в якості лізингодавця може виступати як сам банк, коли він бере участь у фінансуванні лізингового інвестиційного проекту, так і лізингова компанія, яка для лізингового фінансування інвестиційного проекту залучає банківський довгостроковий кредит. І незважаючи на те, що в останньому випадку безпосереднім позичальником є лізингодавець, банк, надаючи йому кредит під лізингову угоду, буде оцінювати як і в першому випадку інвестиційну кредитоспроможність лізингоодержувача, яка складається з оцінки його фінансової спроможності та оцінки економічної ефективності лізингового інвестиційного проекту. У цьому полягає особливість лізингового кредитування.

Банківська установа може виступати не лише кредитором, але й установою, яка обслуговує лізингову діяльність. Окрім розрахунково-касового обслуговування та депозитних операцій, банк може надавати лізинговій компанії гарантійні та факторингові послуги, а також допомагати у випуску облігацій та у здійсненні сек'юритизації зобов'язань [48].

Незалежно від того, роль якого з учасників лізингової діяльності виконує підприємство, воно у будь-якому випадку зазнає впливу ризику. Однак підприємства - лізингоодержувачі зазнають впливу інших ризиків, ніж підприємства - лізингодавці (наприклад, ризик посередника). Деякі види ризиків лізингової діяльності впливають однаковою мірою як на підприємство - лізингодавця, підприємство - лізингоодержувача, так і на підприємство-продавця: управлінські ризики, інфляційні ризики, ризики втрати, політичні ризики.

Для мінімізації впливу ризиків лізингової діяльності на вітчизняному ринку фінансових послуг можна застосувати механізми впливу на ризик, що зводяться до чотирьох основних груп:

1. страхування чи резервування;
2. хеджування;
3. диверсифікація;
4. запобігання (відмовленню від пов'язаного з ризиком проекту) чи мінімізація (консервативне керування лізинговим портфелем).

Страхування чи резервування не ставлять за мету зменшення імовірності прояву ризиків, а націлені переважно на відшкодування матеріального збитку від прояву ризиків. Таким чином, страхування засноване на детерміністському підході до можливих ризиків, якими дуже складно, якщо взагалі можливо, управляти. Цей підхід лежить в основі регулювання ризиків з боку держави. У той же час страхування ризиків обов'язково припускає проведення заходів щодо зниження імовірності настання страхових подій, що, як показує практика, не завжди дають очікуваний результат. Для страхування підходять масові види ризиків[12].

Хеджування призначене для зниження можливих втрат лізингодавця внаслідок ринкового ризику і рідше – кредитного ризику. Хеджування являє собою форму страхування від можливих втрат шляхом укладання додаткової угоди. Як і у випадку страхування, хеджування вимагає відтоку додаткових ресурсів. Хеджування припускає повне виключення можливості одержання прибутку чи збитку за окремою угодою за рахунок відкриття протилежної чи компенсуючої угоди. Подібна «подвійна гарантія», як від прибутків, так і від збитків, відрізняє хеджування від класичного страхування. За допомогою хеджування можна зменшити вплив цінових ризиків та ризиків ринкової ліквідності, які виникають внаслідок невідповідності ринкової ціни та ціни на вторинному ринку.

Диверсифікація є одним з найбільш популярних механізмів зниження інвестиційних ризиків при формуванні портфеля лізинговою компанією. Однак

диверсифікація ефективна тільки для зменшення несистематичного ризику (тобто ризику, пов'язаного з конкретним договором лізингу), у той час як систематичні ризики, загальні для всього лізингового портфеля (наприклад, ризик циклічного спаду економіки), не можуть бути зменшені шляхом зміни структури лізингового портфеля.

Мінімізація (обмеження) ризику лізингової діяльності направлена на балансування наявних засобів, вкладень і зобов'язань, для того, щоб звести до мінімуму зміни чистої вартості. У цьому випадку не виникає необхідності у відволіканні ресурсів для утворення резерву, внесення страхового платежу або відкриття позиції, що компенсує[12].

Більш детально про методи уникнення ризиків, які можуть бути застосовані суб'єктами українського ринку лізингових послуг буде розкрито в підпункті 3.1.

Загалом можна зробити висновок, що банки відіграють надзвичайно вагомую роль у становленні та розвитку лізингових відносин в Україні. Проте, сьогодні існує низка проблем, що не дають змоги вітчизняним банківським установам активно стимулювати ринок лізингу. Основною з них є відсутність у банків довготермінових фінансових ресурсів. Обсяги та структура власного капіталу, зобов'язань та активів банків свідчать, що вони є замалими порівняно з потребами економіки країни і, зокрема ринку лізингу.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ РИНКУ ЛІЗИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

3.1. Методи зменшення \ уникнення ризиків суб'єктами лізингових послуг

Фінансова криза 2008 р поставила значну частину лізингових компаній на межу виживання, наочно позначив одну з ключових проблем як всього фінансового сектора в цілому, так і лізингу зокрема - недостатня увага питанням управління ризиками. Як в практиці, так і в економічній літературі не знаходять повного розуміння такі аспекти лізингових ризиків, як їх комплексність, динамізм, системність (взаємопов'язаність окремих ризиків), а також необхідність ризик-менеджменту як базового структурного елементу управління, що забезпечує довгостроковий стійкий розвиток.

Можна виділити дві великі групи ризиків: загальні (присутні в діяльності будь-якого з учасників лізингової угоди) і специфічні (обумовлені характером операцій конкретного суб'єкта) (рис. 3.1).

Головний критерій класифікації - уніфікація або індивідуалізація ризиків по суб'єктам, які приймають на себе конкретну ризикову ситуацію, відповідно до яких виділені дві групи ризиків - загальні (характерні для кожного учасника лізингової угоди) і специфічні (функціонально пов'язані з операціями конкретного суб'єкта)[10].

Другий рівень класифікації розмежовує ризики на підгрупи. У складі загальних ризиків за ознакою сфери виникнення виділені зовнішні (їх джерелом є імовірнісний характер зовнішнього середовища) і внутрішні (їх джерело - проблеми у внутрішній функціональній середовищі суб'єкта господарювання) ризики. У складі специфічних ризиків на підгрупи розмежовані ризики основних сторін лізингової угоди (ризики лізингової компанії, лізингоодержувача, продавця, кредитора і страховика).

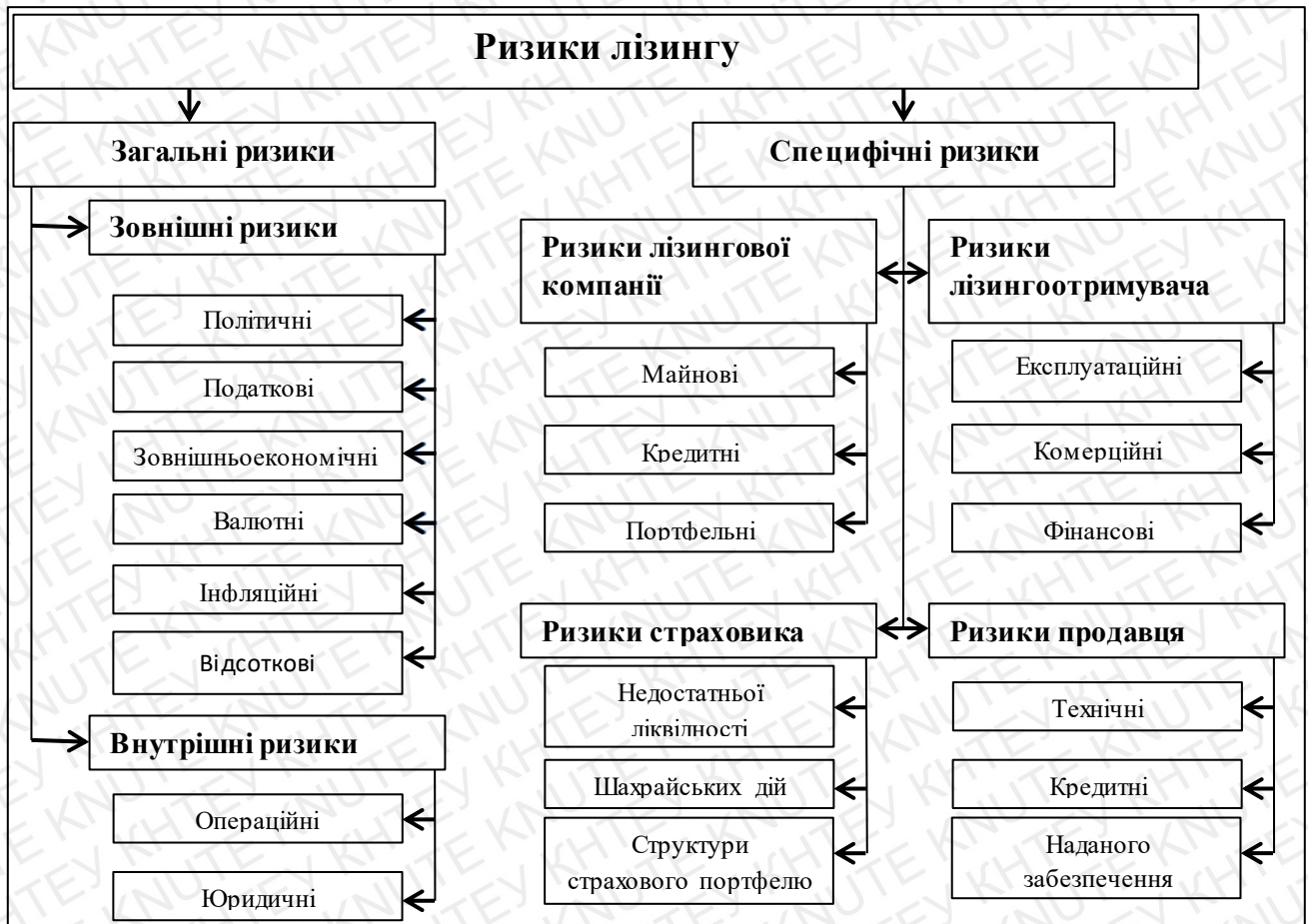

Рис.3.1 Класифікація ризиків лізингових послуг*

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [60;42]

Третій рівень класифікації передбачає виділення видів в складі названих підгруп, які об'єднують споріднені за джерелами виникнення і можливими наслідками ситуації ризику (для лізингової компанії - майнові, кредитні, портфельні, ліквідності). Недостатня ступінь однорідності чинників, що визначають вірогідність реалізації окремих видів ризиків, визначає необхідність подальшої деталізації специфічних ризиків на підвиди і різновиди[42].

Наведена класифікація дозволяє комплексно оцінити ризики, адекватно визначити прийнятність їх рівня та обґрунтувати комплекс заходів щодо їх мінімізації, серед яких особливо слід виділити необхідність формування механізмів розподілу ризиків між учасниками лізингової угоди. На нашу думку система ризик-менеджменту лізингової компанії повинна будуватися з урахуванням «тимчасових інтервалів» розподілу ризиків між учасниками лізингової угоди в силу ряду обставин:

- в угоді бере участь кілька сторін, відносини яких можуть розглядатися у вигляді послідовності дій з передачі ризику від одного суб'єкта до іншого;
- в ході лізингу частина ризиків втрачає своє значення;
- за стадіями здійснення лізингового проекту змінюється співвідношення між допустимим і критичним рівнем окремих ризиків, що обумовлено наявністю причинно-наслідкових зв'язків між факторами їх виникнення та наслідками реалізації;
- наслідки реалізації практично всіх ризиків в кінцевому рахунку мають кредитний характер, оскільки незалежно від причин їх наслідком є ймовірність невиконання клієнтом зобов'язань, що в свою чергу може привести до порушень виконання власних кредитних зобов'язань лізингової компанії.

Відправною точкою розподілу ризиків на попередньому етапі є момент вибору предмета лізингу клієнтом, для якого це пов'язано з маркетинговими ризиками, пов'язаними з вивченням альтернативних варіантів постачальників, обладнання та можливостей його використання. Фактори, що визначають зазначені ризики, на наш погляд, можна розмежувати на внутрішні, зумовлені помилками менеджменту клієнта, і зовнішні, пов'язані з динамізмом економічного середовища. Частково компенсувати інформаційну невизначеність, ризики і витрати, пов'язані з процесом вибору лізингового активу, можливо за рахунок взаємодії клієнта з консалтинговими фірмами, лізинговими брокерами та іншими посередниками[46].

Невизначеність щодо раціональності вибору варіанту використання майна, конкретного постачальника і конкретного обладнання зберігається до початку його експлуатації. Як наслідок, маркетингові ризики клієнта для лізингової компанії трансформуються в специфічні майнові ризики, кредитні і ризики ліквідності. Ймовірність і можливі наслідки реалізації зазначених ризиків повинні враховуватися в договорі лізингу в частині вартості для клієнта і рівня гарантій.

Іншим проявом ризиків вибору предмета лізингу для лізингової компанії є імовірнісний характер відносин з обраним клієнтом постачальником. Для лізингодавця ці відносини пов'язані зі специфічними майновими і кредитними ризиками. Для постачальника участь в лізинг пов'язано з кредитними ризиками. Погоджений розподіл ризиків між постачальником і лізинговою компанією закріплюється в договорі купівлі-продажу.

Більшість майнових ризиків, пов'язаних з предметом лізингу, в ході розподілу між учасниками лягають на лізингоотримувача, оскільки лізингодавець набуває майно за його вказівкою. Лізингова компанія більш захищена від майнових ризиків, пов'язаних з вибором предмета лізингу, в силу того, що:

- 1) вимоги і претензії до предмету лізингу пред'являються клієнтом ні до лізингової компанії, а безпосередньо до продавця;
- 2) в процесі вибору предмета лізингу компанія контролює його техніко-експлуатаційні параметри в частині споживчих властивостей та конкурентоспроможності продукції, передбачуваної до виробництва на цьому обладнанні;
- 3) при використанні майнового страхування вигодонабувачем виступає лізингова компанія, яка є фактичним власником майна в період дії договору.

Механізми мінімізації ризиків лізингоодержувача обмежені маркетинговими дослідженнями ринку обладнання та передбачуваної продукції. Розділити наявні ризики клієнт може зі страховиками і гарантами, які приймають на себе частину ризиків, що асоціюються з конкретною операцією[60].

Для постачальників лізинг є привабливим ринком збуту, що визначає їх незацікавленість в зниженні активності на ринку лізингових послуг через те, що лізингодавець не готовий одноосібно приймати ризики. Міжнародний досвід показує, що при підвищених ризиках постачальник і лізингодавець часто приходять до угоди про їх розділі, використовуючи три базових варіанти

гарантій, що надаються постачальником лізингової компанії: договір про повторну реалізацію (ремаркетинг); договір про наступний викуп; порука або зобов'язання відшкодування[42].

Відповідно до гарантії про повторну реалізацію постачальник бере на себе зобов'язання перепродажу обладнання в разі його вилучення у лізингоодержувача, після чого постачальник виплачує компанії виручку від продажу за вирахуванням витрат на демонтаж і зберігання обладнання та комісії за повторну реалізацію.

Порука постачальника або зобов'язання відшкодування найбільше захищає ризики лізингодавця. По суті, це зустрічна гарантія (безумовна і не пов'язана з перепродажем обладнання) з боку постачальника, де він зобов'язується виплатити справжню вартість решти лізингових платежів у разі невиконання лізингоодержувачем платіжних зобов'язань. Сума поруки постачальника може становити від 1 до 100% від суми, зазначеної в договорі лізингу. Різновидом поручительства постачальника є сумарна порука, коли встановлюється відсоток компенсації лізингодавцю від кожної угоди за умови систематичного укладення угод купівлі-продажу[64].

Експлуатаційні ризики виводять на перший план відповідні специфічні ризики лізингової компанії, що є проекцією вірогідних проблем інших учасників. З одного боку, джерела їх виникнення лежать у сфері використання лізингового устаткування клієнтом, і лізингодавець приймає ризики втрати, псування, погіршення технічного стану устаткування. З іншого боку (і часто як наслідок майнових проблем), основною загрозою для лізингової компанії є вірогідність дефолту клієнта, тобто кредитні ризики.

Можна запропонувати наступні механізми перерозподілу ризику тимчасової неплатоспроможності лізингоодержувача між лізинговою компанією, лізингоодержувачем та іншими учасниками угоди: отримання від клієнта листа на безакцептне списання коштів з його розрахункових рахунків при простроченні лізингових платежів; заставу ліквідного майна клієнта або третіх осіб; гарантії або поручительства третіх осіб; страхування ризику

тимчасової неплатоспроможності клієнта; підписання договору особистого поручительства з директором підприємства-лізингодержувача.

Перераховані заходи багато в чому аналогічні банківським, але їх практична реалізація в лізинговій діяльності має свої особливості. По-перше, лізингові компанії досить індивідуально підходять до розрахунку лізингових платежів для кожного клієнта з тим, щоб після їх оплати у нього залишалися необхідні засоби для фінансування поточної діяльності. По-друге, лізингодавець в силу більш високих (в порівнянні з банком) майнових ризиків зацікавлений в подоланні клієнтом тимчасових фінансових затруднень, оскільки заходи по його санації обходяться дешевше за судові та інші витрати при рішенні майнових суперечок у разі дефолту.

Окрім формування механізмів перерозподілу ризиків між учасниками лізингової угоди ефективність ризик-менеджменту залежить від розробленості і стандартизації його внутрішніх процедур. На жаль, стандартизовані і уніфіковані підходи до управління ризиками лізингу нині практично відсутні і лізингодавцям доводиться самостійно розробляти такі системи. Методи мінімізації ризику, вживані на практиці, не повністю вирішують проблему комплексного управління ризиками, часто ведуть до дорожчання угоди, необґрунтованому перекладанню відповідальності з одного учасника лізингових стосунків на іншого[42].

Спосіб уникнення ризику означає ухилення від заходів, пов'язаних зі значним ризиком, що доцільно в разі: негативної ділової репутації клієнта, недостатнього терміну його існування, незбалансованості показників бізнес-плану проекту, низького кредитного рейтингу, слабкої опрацьованості юридичних аспектів угоди, ризикового характеру відносин з конкретним постачальником[60].

Спосіб компенсації припускає формування механізмів попередження ризикованої ситуації. Цей спосіб представлений методами: експертизи лізингової заявки; фінансового аналізу; стратегічного планування. Експертиза

лізингової угоди спрямована на вивчення техніко-економічної документації за проектом, оцінку платіжної і розрахункової дисципліни лізингоотримувача.

Спосіб зниження міри ризику - це зменшення загальної вірогідності і величини втрат за рахунок регламентуючих дій на рівень ризику по окремих напрямках діяльності і рівнях відповідальності. Цей спосіб представлений методами: диверсифікації; самострахування; лімітації; обслуговування рахунків лізингоотримувача; хеджування. Метод диверсифікації припускає географічне і секторальне розосередження лізингового портфеля, взаємодія з декількома постачальниками і кредиторами[60].

Спосіб передання ризику - це передача відповідальності за нього третім особам при збереженні існуючого рівня ризику. Цей спосіб представлений загальними і специфічними методами. Страхування може бути використане як метод захисту по майнових і фінансових ризиках, при цьому страхувальником за усіма договорами повинна виступати лізингова компанія, що дозволить підвищити страхове покриття, упорядкувати документообіг, гнучко управляти вартістю лізингового продукту. Методом передачі ризиків лізингової компанії і одночасно альтернативним джерелом фінансування може виступати секюритизація, яка може розглядатися як метод передачі ризиків за рахунок акумуляції в пул лізингових зобов'язань і емісії цінних паперів, забезпечених даним портфелем.

Спосіб розподілу ризику між учасниками - це передача відповідальності за ризик найбільш інформованому партнерові, здатному краще контролювати ризик. Цей спосіб представлений методами: розробки контрактної документації; мінімізації інформаційної невизначеності; договорами розподілу ризику з постачальником. При розробці контрактної документації розподіл ризику може бути кількісним і якісним. Кількісний розподіл ризиків має на увазі : виділення найбільш суттєвих ризиків, оцінку вірогідності і величини можливих втрат, визначення максимальних і мінімальних порогових значень по кожному виду ризику для кожного учасника в розрізі етапів лізингового

проекту, узгодження принципу розподілу ризиків, формування контрактних умов і моніторинг[64].

Запропоновані механізми розподілу ризиків і відповідальності за них між суб'єктами і етапами лізингової угоди сприятимуть методологічному забезпеченню цілей управління ризиками, а систематизація способів і методів управління ризиками доповнює і об'єднує на комплексній основі найбільш перспективні і актуальні напрямки розвитку ризик-менеджменту в фінансовий лізинг.

3.2. Європейський досвід надання лізингових послуг та порядок його імплементації в Україні

В сучасних умовах реформування вітчизняної економіки дослідження процесів розвитку і регулювання фінансового лізингу набуває особливої актуальності. Це пов'язано з необхідністю теоретичного осмислення і практичного вирішення цілого ряду важких задач, що стоять перед нашим суспільством, перш за все задач структурної перебудови української економіки і розвитку в ній конкурентних начал.

В даний час в Об'єднання європейських лізингових суспільств входять суспільства і союзи 17 європейських держав. Найбільша питома вага лізингу в інвестиціях спостерігалася у Великобританії, Швеції і Франції, Німеччині і Іспанії.

У всіх країнах з розвиненими ринковими відносинами лізингова діяльність пільгується і стимулюється державою шляхом надання суб'єктам лізингових операцій податкових і амортизаційних пільг, за допомогою бюджетного фінансування лізингових операцій в пріоритетних галузях економіки[13].

У Великобританії лізинг почав розвиватися тільки після 1970 р., після введення податкових пільг. Компанії могли віднімати 100% інвестицій з прибутку оподаткування в році, в якому вони здійснювалися. Компанія могла

скористалися податковими пільгами тільки в кінці звітнього року. Тому, якщо вона здійснювала інвестиції на початку року, то їй доводилося чекати якийсь час до отримання вигоди від цих пільг. Але якщо фірма продавала устаткування лізингової компанії і потім брала його в оренду, ті непрямі вигоди могли бути отримані швидше. Тому лізингові компанії відкривають філіали з різними кінцями фінансового року. Податкова інвестиційна пільга не була безвідплатною, вона поверталася назад через податки на лізингові платежі, але, проте, вона надавала безпроцентну позику, рівну 52% вартості майна, що відбивалося і на вартості лізингу для орендаря.

Лізинг набув великого поширення у Франції, де частіше уживається термін „Kredy-Bay”. У квітні 1967 року була створена перша французька лізингова компанія „Lokafrans”. Зараз у Франції розвивається лізинг літаків і вертольотів, судів і барж, підйомний-транспортного устаткування, контейнерів, обчислювальної техніки, медичного устаткування, поліграфічного і великого промислового устаткування. Лізинг нерухомості також дозволений законом, прийнятим в 1966 р. У 1967 році у Франції були створені Суспільства по операціях з нерухомістю у сфері промисловості і торгівлі (СІКОМІ). СІКОМІ мають форму акціонерних компаній з капіталом не меншого 10 млн. франків, які повинні бути цілком внесені у момент створення суспільства. Лізинговим компаніям СІКОМІ надаються важливі податкові пільги: на 85% прибутки були звільнені від податку, прискорена амортизація і т.п.

У Німеччині в даний момент існує велика кількість лізингових компаній, 57 з них входять в німецьку лізингову асоціацію. Для членів асоціації відповідно до встановлених норм лізингових контактів передбачається можливість використання ряду податкових пільг. У Австрії середній термін оренди складає від 2 до 15 років, відповідно економічно доцільному терміну служби предмету лізингу[38]. Дозвіл на продовження не допускається. Після закінчення терміну дії контракту орендар може укласти новий контракт на оренду предмету лізингу на термін експлуатації, що залишився, або вступити в переговори про його придбання. Як і у Німеччині, в Австрії основою для

розвитку лізингу став закон про найм. Лізинг в Австрії розвивається вже 25 років. У лізинг здаються навіть дитячі сади і школи. Для використання податкових пільг за законом 1984 р. необхідно, щоб термін договору по лізингу не був менше 40% загального періоду використання устаткування[50].

У Угорщині була розроблена державна програма розвитку лізингових відносин шляхом надання пільгових кредитів і преференційної митної політики для суб'єктів лізингу[73].

Вплив механізмів стимулювання на ринок лізингових послуг та розвитку в інших країнах можна побачити по табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Світові ринки лізингу в цифрах за 2016 рік (станом на 26.02.2018)*

№	Країна	Річний обсяг (млрд. дол. США)	Зростання 2015-2016, %
1	США	383,87	2,54
2	Китай	206,70	61,96
3	Велика Британія	81,77	8,98
4	Німеччина	64,26	3,42
5	Японія	59,42	-1,3
6	Франція	38,94	11,23
7	Австралія	28,44	0,8
8	Канада	25,86	-8,47
9	Італія	25,28	17,02
10	Швеція	20,09	15,23
11	Польща	14,00	16,61
12	Швейцарія	12,12	2,27
13	Південна Корея	10,77	-9,29
14	Росія	10,52	34,42
15	Данія	10,43	16,8
50	Україна	0,21	66,24
Усього	-	1 099,77	-

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерела [72]

Отже, економічні переваги, властиві лізинговому механізму, сприятливий режим оподаткування лізингових операцій, наявність податкових і амортизаційних пільг для суб'єктів лізингу сприяють розповсюдженню лізингового накопичення в світі. За даними London Financial Group, на ринку лізингових послуг діють компанії 100 країн світу. Ситуація на світовому лізинговому ринку характеризується розширенням і об'єднанням міжнародного

лізингу, інтенсивними інтеграційними процесами. Зв'язано це із специфікою міжнародного лізингу, який вимагає концентрації значних ресурсів для фінансування глобальних міждержавних проектів придбання стратегічно необхідної техніки. Зокрема це стосується програм придбання авіаційної техніки, морських судів, залізничного рухомого складу[50].

Інтеграція у сфері лізингової діяльності вимагає від урядів країн гармонізації законодавчої бази, яка регулює лізингові відносини. У країнах-учасниках Європейського Союзу, де відбувається зближення юридичних норм регулювання лізингу, а також відповідних економічних умов, спостерігається уніфікація податкових систем, зближення режимів амортизації, уніфікація бухгалтерського обліку лізингової діяльності. Вказані заходи націлені на те, щоб відмінності в податкових законодавствах не перешкождали руху інвестицій і умовам розвитку конкуренції. Податкові реформи, здійснювані Євросоюзом, полягають в наступному: 1) доходи оподатковуються в країні їх отримання; 2) відміняється подвійне оподаткування; 3) забезпечується зниження корпоративного податку; 4) зближуються умови надання податкових пільг, уніфікуються ставки податків, вводяться єдині принципи розрахунку бази оподаткування[49].

Реформування податкової системи пов'язане також з уніфікацією умов амортизації майна, яка робить безпосередній вплив на ефективність лізингового механізму.

Порівняльна характеристика ринків найбільш розвинутих країн та вітчизняного ринку згруповані і наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Порівняльна характеристика ринків лізингових послуг (вітчизняного та зарубіжних)*

Порівняльні ознаки	ЄС	США	Японія	Україна
Застосування лізингу у сучасному його розумінні.	1962 р.	50-ті роки ХХ ст.	1978 р.	90-ті роки ХХ ст.
Стадія розвитку лізингу	Пакування послуг або операційний лізинг.	Зрілість лізингового ринку	Нові лізингові продукти.	Фінансовий лізинг

Продовження табл. 3.2

Характеристики договору фінансового лізингу				
1. Термін лізингової угоди.	40–90 % економічного терміну служби обладнання	Менше ніж 80 % корисного строку служби.	Менше ніж 70 % економічного терміну служби обладнання та 60 %, якщо термін понад 10 років	Більше ніж 75 % економічного терміну служби обладнання.
2. Залишкова вартість предмета лізингу.	Інформація відсутня	Не менше ніж 20 %.	Нульова чи номінальна.	Інформація відсутня
3. Вартість лізингових платежів.	Покриває вартість виробництва, придбання та інші поточні витрати.	90 % ринкової вартості предмета лізингу	Приблизно дорівнює сукупним витратам на придбання майна.	Дорівнює вартості об'єкта лізингу або перевищує її.
Характеристики лізингової діяльності				
Пільги.	Відмінені урядом після значних зловживань.	Прискорена амортизація, інвестиційні податкові пільги	Не передбачаються	Не передбачаються
Домінуючі сектори економіки, де розвивається лізинг.	Автотранспорт, машини та устаткування, нерухомість (зокрема земля), технології інтенсифікації виробництва, інформаційного забезпечення.	Автотранспорт, літаки, медичне обладнання	Устаткування для обробки інформації та зв'язку, обладнання для автоматизації облікових робіт.	Водний та залізничний транспорт, легкові автомобілі, транспорт для пасажиро- та вантажоперевезень, літаки.
Індекс проникнення	15-25%	22%	8.9	8.2%
Характерні особливості	1.Динамічний розвиток різних видів лізингу. 2.Жорстка конкуренція на ринку лізингу. 3.Активний розвиток вторинного ринку. 4.Зростання попиту мультинаціональних лізингодержувачів. 5.Лізингові організації надають повний спектр, супутніх послуг.	1.Активне захоплення світового ринку лізингу. 2.Боротьба із фіктивними лізинговими договорами. 3.Низькі норми прибутку, збільшення операційної ефективності. 4.Загальне зниження темпів розвитку лізингу.	1.Використання економічних методів стимулювання лізингу – надання дешевих довготермінових кредитів. 2.Розширення діяльності на зовнішньому ринку. 3.Лізинг надають спеціалізовані організації. 4.Утворення лізингових організацій, на замовлення цілих ринків. 5.Поява нових продуктів: сек'юритизація, венчурний та комплексний лізинг.	1.Стабілізація лізингової діяльності протягом 2006–2007 рр. 2.Обмежена конкуренція між лізинговими організаціями та жорстка конкуренція з боку банків. 3. Активне проникнення на лізинговий ринок іноземних організацій. 4. Виникнення проблем із фінансуванням лізингової діяльності. 5. Нерозвинений вторинний ринок основних фондів.

*За даними джерела [40]

Проаналізувавши досвід ведення лізингової діяльності у багатьох розвинутих країнах світу, можна відмітити загальну тенденцію, яка

прослідковується у всіх без винятку країнах – стимулювання розвитку лізингу здійснюється за допомогою застосування податкових пільг, знижок та субсидій. Це видно з показників річного обсягу лізингу у відсотках від валового внутрішнього продукту, які представлено на Рис. 3.2.

Щодо України, то особливого податкового стимулювання розвитку лізингу практично не існує, натомість в нашій державі склався несприятливий податковий клімат, що полягає, зокрема, у відмінному для лізингодавців-банків та небанківських установ режимі оподаткування податком на додану вартість отриманих ними відсотків та комісій у складі лізингових платежів; невідповідності строків податкової амортизації предметів лізингу тривалості строкам їх корисного використання, особливо щодо лізингових активів 3-ї групи основних засобів; суттєвими обмеженнями у віднесенні на валові витрати коштів, що витрачаються на страхування лізингових активів[40].

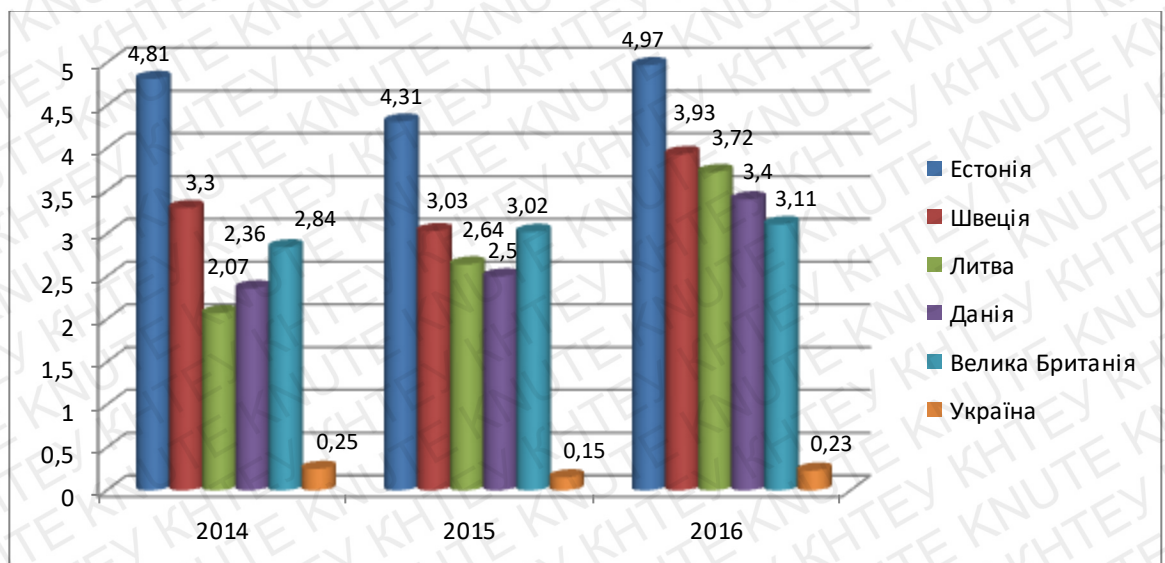

Рис.3.1 Річний обсяг лізингу у відсотках від валового внутрішнього продукту за 2015-2016 роки (станом на 26.02.2018)*

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [60;42]

На наш погляд основною податковою перешкодою на шляху розвитку лізингу є те, що вітчизняні комерційні банки на відміну від лізингових компаній, які створені без участі банків, не мають жодних податкових стимулів. Зважаючи на таку ситуацію вітчизняним банкам, порівняно з банками

розвинутих країн, не вигідно здійснювати лізингову діяльність, в тому числі і розвивати кредитування на умовах лізингу. Тому в умовах, коли українська економіка потребує оновлення і росту лізинговий механізм без державної підтримки працює дуже неефективно, що не сприяє розвитку фінансування вітчизняних виробників.

Що ж стосується лізингоодержувачів, то в Україні існує така норма закону як можливість отримання відшкодування ПДВ, однак ця норма поширюється здебільшого на підприємства сільськогосподарського сектору. Так, на сьогодні існує можливість сільськогосподарським товаровиробникам відшкодувати частину вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва, яка була придбана за власні кошти[44].

Окрім цього, суб'єктам малого та середнього бізнесу, які здійснюють інвестиційні проекти за кредитні кошти, відшкодовується сума сплачених відсотків за користування кредитом у розмірі 1,2 облікової ставки Національного банку, що діє на дату нарахування відсотків за користування кредитом, якщо: розмір кредиту, відсоткова ставка якого підлягає відшкодуванню, не перевищує 250 тис. грн. для фізичних осіб та малих підприємств і 2500 тис. грн. для середніх підприємств; величина співфінансування інвестиційного проекту за рахунок власних коштів становить не менш як 20 % його вартості. Проте, варто відзначити, що відшкодування ПДВ здійснюється не завжди вчасно, та не завжди за прозорою схемою.

Таким чином, основний напрямок адаптації зарубіжного досвіду розвитку лізингу до вітчизняних реалій полягає у запровадженні податкових пільг, знижок та субсидій для всіх учасників лізингової угоди (лізингодавця та лізингоодержувача), особливе місце тут повинно зайняти податкове стимулювання комерційних банків, як найбільш кредитоспроможних та капіталізованих фінансових установ.

Аналіз особливостей розвитку лізингу в країнах з розвиненими ринковими відносинами свідчить про те, що лізингова діяльність у цих країнах стимулюється державою шляхом надання суб'єктам лізингових угод

податкових і амортизаційних пільг, преференційної митної політики, за допомогою бюджетного фінансування лізингових операцій у пріоритетних галузях економіки, шляхом надання пільгових кредитів суб'єктам лізингу. Світовий досвід лізингової інтеграції необхідно врахувати з метою ефективного впливу на процес лізингового нагромадження в Україні.

3.3. Перспективи розвитку ринку лізингових послуг в Україні

Лізинг є інвестиційним механізмом, який у всьому світі широко використовується малим та середнім бізнесом, а також великими підприємствами в разі необхідності придбання основних засобів. У країнах із розвинутою ринковою економікою лізинг становить майже третину інвестицій в основні засоби, а в решті країн із високими показниками росту – 10-15 відсотків (в Україні – лише 1,5 відсотка). У таких країнах Східної Європи, як Естонія, Литва, Угорщина, Польща, а також Росія, співвідношення річного обсягу ринку лізингу та ВВП дорівнює 2-5 відсотків (в Україні – лише 0,23 відсотки) (див. рис. 3.1).

За останні роки зношеність основних засобів на більшості вітчизняних підприємств досягла критичного рівня, наслідком чого є зниження конкурентоздатності їхньої продукції, підвищення технологічних та екологічних ризиків, збільшення енергоємності та матеріалоємності виробництва, поглиблення соціальних проблем. Зношеність основних засобів у промисловості становить 58,3 відсотка їхньої вартості: рівень зносу основних засобів на металургійних та металообробних підприємствах – 68,8 відсотка, підприємствах із видобування неенергетичних матеріалів – 67,6 відсотка, підприємствах хімічної та нафтохімічної промисловості – 64,1 відсотка. Стан основних засобів підприємств України представлено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Вартість основних засобів підприємств України за 2012–2017 роки (станом на 31.12.2017)*

Роки	Первісна вартість, млн. грн.	Залишкова вартість, млн. грн.	Ступінь зносу, %
2012	9 148 017	2 135 987	76,7
2013	10 401 324	2 356 962	77,3

Продовження табл. 3.3

2014	13 752 117	2 274 922	83,5
2015	7 641 357	3 047 839	60,1
2016	8 177 408	3 428 908	58,1
2017	7 733 905	3 475 242	55,1

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [29;25]

Зважаючи на вищесказане та результати підрозділу 2.2, Україні вкрай необхідно активно розвивати інвестиційну політику та проводити роботу щодо швидкого оновлення основних фондів, адже поступове старіння основних засобів сприятиме зниженню економічного розвитку країни.

Одним із засобів оновлення основних фондів та збільшення фінансування реального сектору економіки може бути лізинг. Однак, зважаючи на сучасний стан розвитку фінансового ринку України в цілому, в даному контексті, більше уваги, на наш погляд, варто приділити розвитку лізингу на основі комерційних банків, оскільки банки є більш надійними, стійкими та капіталізованими фінансовими установами. Більше того розвиток вітчизняного ринку лізингових послуг на основі комерційних банків сприятиме розширенню фінансування реального сектору економіки з боку банківської системи, що, в свою чергу, сприятиме поступальному економічному розвитку.

На ринку фінансового лізингу за останній рік спостерігається зростання попиту на лізингові послуги в цілому і лізинг агротехніки зокрема. Тенденція пов'язана зі збільшенням кількості юридичних осіб, які раніше працювали за кредитною схемою придбання техніки з банками, але, скориставшись одного разу фінансовим лізингом, більше до кредитування не поверталися. Сьогодні лізингові компанії розвивають спільні програми з дилерами техніки, що дозволяє скорочувати авансові платежі часом до 10-20% і більше, а крім того, істотно знижувати ставки. Також лізинговим компаніям доцільно було б вводити інноваційні види послуг.

Проблематика впровадження інновацій сьогодні є надзвичайно актуальною для України, і як пріоритетний напрям визначає стратегією розвитку нашої держави в умовах глобалізації. Досвід розвинених країн світу

переконує, що для підтримки оптимального рівня технологічного оновлення, необхідно щорічно витратити кошти в розмірі 5,5–6,5 % від обігу будь-якої галузі[33]. Компанії, що зацікавлені в постійному підвищенні своїх конкурентних переваг, здійснюють пошук нових форм фінансування розвитку власного потенціалу. Тому актуальні інновації в сфері лізингу, як альтернатива звичному кредитуванню з певними перевагами, особливо для бізнесу.

Найбільш важливими та перспективними інноваціями в сфері надання лізингових послуг являються: для бізнесу – лізинг інтелектуальної власності, для фізичних осіб – лізинг нерухомого майна.

На сьогодні до вдалих прикладів використання лізингу інтелектуальної власності є надання в лізинг ІТ-технологій. Лізинг комп'ютерного програмного забезпечення на сьогодні набуває популярності серед користувачів світу, оскільки має низку переваг перед операціями з купівлі ліцензій на використання комп'ютерного програмного забезпечення. Лізингоодержувач отримує можливість придбання ліцензії на використання комп'ютерного програмного забезпечення у кінці терміну лізингу без додаткових платежів. Фактично вартість комп'ютерного програмного забезпечення на кінець терміну лізингу значно нижча, ніж на початок. Щодо переваг для правовласника, то він одержує прибуток у вигляді платежів за користування переданим ним правом іншій особі, тим самим компенсуючи понесені свого часу витрати на створення таких об'єктів. Щодо України, то вона, на відміну від інших постсоціалістичних країн, на жаль, не може похвалитися високими результатами використання цієї форми інвестування[45].

Одним із перспективних напрямків розвитку лізингу в Україні є лізинг нерухомості. По суті, лізинг дозволяє придбати комерційну нерухомість у розстрочку, це аналог іпотеки на житло.

На відміну від оренди лізингоотримувач оплачує фіксовані ставки, передбачені договором, незважаючи на ринкову ситуацію. Лізингові платежі не відрізняються за розміром від орендних, а переплата становить 8-15% на рік. Після закінчення дії лізингового договору нерухомість автоматично переходить

у власність покупця. Отже, лізинг комерційної нерухомості є альтернативою іпотечному кредитуванню й орендним відносинам[31].

Проте існують проблеми, які гальмують розвиток лізингових послуг і потребують негайного вирішення. Зокрема, необхідно врегулювати юридичні аспекти щодо цього сегменту ринку. Насамперед вимагає чіткого формулювання порядок реєстрації договору лізингу як інтелектуальної власності, так і нерухомості. Також потрібно врегулювати питання, щодо визначення інтелектуальної власності яка може бути передана в лізинг. Складнощі виникають в свою чергу і через непрозорість сучасного ринку нерухомості й афери, які чекають на кожному кроці[17].

Враховуючи досвід розвинених країн світу та, аналізуючи проблеми розвитку лізингу в Україні, основну роль у розвитку ринку лізингових послуг повинна відіграти держава, застосовуючи для цього, практично весь арсенал її економічних та правових важелів. Серед державних важелів стимулювання розвитку лізингу варто виділити наступні:

- 1) правове регулювання механізму лізингових відносин - визначення чітких умов, порядку та обмежень здійснення лізингової діяльності. Держава має активно реагувати та створювати відповідну законодавчу базу для інноваційних механізмів фінансування лізингової діяльності, що особливо актуально для нашої держави.

- 2) державне ліцензування лізингодавців. Процедура ліцензування лізингових компаній є досить розповсюдженою у країнах заходу. При чому в таких країнах, як Італія, Бельгія, Південна Корея, Китай, Бразилія, Мексика, Туреччина для отримання ліцензії потрібно сформувати певний мінімальний розмір статутного капіталу. Зокрема і в Росії для здійснення фінансового лізингу необхідним є отримання ліцензії. Хоча процедура отримання такої ліцензії часто (зокрема у Росії) носить суто декларативних характер, адже є дуже спрощеною (достатньо подати лише копії реєстраційних документів), проте дозволяє регуляторам ринку мати необхідну статистичну інформацію про стан галузі. Прибічники ліцензування виходять із необхідності створення умов

для розвитку лізингу, захисту інтересів і прав суб'єктів лізингових відносин, обмеження можливостей зловживань операторів ринку своїм статусом;

3) застосування фіскальної (податкової) політики. Деякі дослідники стверджують, що в основу лізингу закладено те, що його сенс полягає в податкових перевагах і пільгах надаючи які, держава поступається поточними бюджетними інтересами, розраховуючи на розширення бази оподаткування, а отже, і на збільшення надходжень до бюджету в майбутньому за рахунок активізації виробництва.

Підкреслимо, що розвиток лізингу у більшості країн відбувався не стільки за рахунок спеціальних нормативних актів чи механізмів функціонування, скільки завдяки впливу податкових пільг;

4) застосування амортизаційної політики. У більшості країн світу сприятливий економічний клімат для лізингу формувався завдяки гнучкій амортизаційній політиці. Саме через механізм амортизації надавались податкові пільги учасникам лізингової діяльності, яка сприятливо впливає на макроекономічні пропорції в цих країнах. Адже розмір амортизаційних відрахувань, так само як і ставки податків впливають на ціну лізингу;

5) пільгове кредитування та надання державних гарантій, дотацій. Значення такого інструменту особливо зростає в період кризових явищ в економіці. Адже, через запровадження дієвого механізму фінансування галузі, зокрема і за рахунок надання державних гарантій, держава тим самим стимулюватиме інвестиційні процеси в країні.

6) фінансування лізингових проектів за рахунок кредитів банків та пов'язані з цим процесом обставини (вартість банківських ресурсів, ліквідність банківського сектору). Ще одним інструментом державного регулювання і формою державної підтримки лізингової діяльності може стати субсидування (часткова компенсація) процентної ставки за кредитами банків. Сьогодні для багатьох лізингових компаній кредит занадто дорогий. Система компенсації ставки за кредитами надасть можливість відшкодувати частину процентної ставки, встановленої банком. Проте, застосування цього інструменту

державного регулювання не має суперечити принципу рівності прав господарюючих суб'єктів;

7) розробка та реалізація програм розвитку лізингу на рівні країни, регіонів. Варто відзначити, що для комплексності дій державної влади з метою розвитку ринку лізингу, доцільним є розробка спеціальних програм розвитку галузі;

8) створення заставних фондів з використанням державного майна. Оскільки держава за реалій сьогодення володіє доволі значними обсягами основних фондів та водночас і найбільше потребує їх оновлення, то лізинговий механізм фінансування варто використовувати для задоволення потреби у інвестиціях в оновлення основних засобів державних підприємств.

9) пайова участь держави у реалізації лізингових проектів та фінансування інноваційних лізингових проектів з бюджету. Одним із пріоритетів діяльності держави є підвищення конкурентоспроможності економіки країни. Проводячи політику спрямування коштів на участь у реалізації інвестиційних процесів з використанням лізингових схем, вона сприятиме розвитку стратегічних галузей економіки країни;

10) активна політика залучення іноземних лізингових інвестицій, має включати забезпечення мінімізації ризиків та законодавчу підтримку інвестиційної діяльності.

11) підтримка діяльності об'єднань суб'єктів лізингового ринку. В розвинутих країнах все більшого значення набуває діяльність асоціацій учасників лізингового ринку, утворених у формі неприбуткових організацій. Для формування та регулювання ринку лізингу їх діяльність має велике значення.

Таким чином, вбачається, що лізинг є досить ефективним фінансовим інструментом, який користується особливим попитом серед підприємств малого та середнього бізнесу. Використання лізингу інтелектуальної власності стане стимулом інноваційного розвитку підприємств і дозволить відкривати та розширювати бізнес на основі застосування у виробництві новітніх досягнень за

умов обмеженого фінансування, а лізинг нерухомості дозволить як мати альтернативу перед звичайним кредитом, так і потенційно знизити свої витрати. Все це можливо за умов вирішення низки проблем, що заважають розвитку різних видів лізингу у вітчизняній практиці.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі було розглянуто теоретичні засади надання лізингових послуг також були розроблені практичні рекомендації щодо подальшого розвитку лізингових послуг.

За результатами досліджень, проведених в роботі, можна зробити наступні висновки:

1. Досліджено, що лізинг як інструмент фінансування набагато краще впливає на економічні процеси, ніж кредитування. Оскільки лізинговий механізм забезпечує інвестування в реальний сектор економіки й має значний антиінфляційний ефект, чим не може похвалитися кредитування.

2. На основі аналізу історії виникнення лізингу та розгляду наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених зроблено висновок: лізинг – операція, при якій одна сторона: а) укладає на умовах іншої сторони договір з третьою стороною, відповідно до якого орендодавець закупає обладнання або засоби виробництва на умовах, затверджених лізингоодержувачем; б) укладає контракт з лізингоодержувачем, надаючи лізингоодержувачеві право користування обладнанням за умови виплати орендної плати.

3. Проаналізувавши досвід ведення лізингової діяльності у багатьох розвинутих країнах світу, можна відмітити загальну тенденцію, яка прослідковується у всіх без винятку країнах – стимулювання розвитку лізингу здійснюється за допомогою застосування податкових пільг, знижок та субсидій.

4. Виділено дві великі групи ризиків: загальні (присутні в діяльності будь-якого з учасників лізингової угоди) і специфічні (обумовлені характером операцій конкретного суб'єкта). Головним критерієм класифікації було визначено уніфікацію або індивідуалізацію ризиків по суб'єктам, які приймають на себе конкретну ризикову ситуацію, відповідно до яких виділені дві групи ризиків - загальні і специфічні.

5. Аналіз тенденцій розвитку вітчизняних підприємств засвідчує наявність певних проблем, пов'язаних із використанням у виробничому процесі застарілих основних засобів. Недостатня їх наявність, фізичний та моральний

знос призводить до того, що аграрні підприємства не в змозі виконувати всі технологічні процеси у визначені терміни та на якісному рівні. Визначено, що в умовах обмеженості фінансових ресурсів та низької забезпеченості підприємств основними засобами, фактично єдиним джерелом покращення та оновлення – є лізинг.

6. Доведено, що за період із 2012р. по 2017р., зношеність основних засобів підприємств України становить в середньому 55-65 відсотків їхньої вартості. Для відновлення технічного стану основних засобів, зокрема, забезпечення їх сучасними видами технічних засобів необхідні відповідні фінансові ресурси та джерела їх формування. Визначено, що в умовах обмеженості фінансових ресурсів та низької забезпеченості вітчизняних підприємств технікою, фактично єдиним джерелом покращення та оновлення основних засобів – є лізинг.

7. Доведено, що подальший розвиток ринку лізингових послуг в Україні можливий лише за умови вирішення певних проблем, можливі рішення яких були наведені в роботі.

Принципово новим в даній роботі, що застосовувалося частково, або взагалі не застосовувалося є: групування ризиків та розробка методів їх зменшення або уникнення суб'єктами лізингових послуг, розробка методів стимулювання ринку та застосування закордонного досвіду розвитку даного ринку.

З метою подальшого розвитку ринку лізингових послуг нами були розроблені наступні пропозиції:

1. Використання лізингу інтелектуальної власності стане стимулом інноваційного розвитку підприємств і дозволить відкривати та розширяти бізнес на основі застосування у виробництві новітніх досягнень за умов обмеженого фінансування, а лізинг нерухомості дозволить як мати альтернативу перед звичайним кредитом, так і потенційно знизити свої витрати. Все це можливо за умов вирішення низки проблем, що заважають розвитку різних видів лізингу у вітчизняній практиці.

2. На нашу думку політика держави недостатньо спрямовується на підтримку підприємств України, зокрема в інвестуванні технічного переоснащення. З метою покращення розвитку лізингових відносин запропоновано вдосконалення механізму державної підтримки лізингових операцій на основі використання податкових пільг на лізингові послуги, залучення іноземного капіталу, врегулювання нормативно-правової бази, застосування амортизаційної політики та створення заставних фондів з використанням державного майна.

3. В умовах зростаючої конкуренції лізингові компанії змушені освоювати нові більш ризиковані продукти. За таких обставин наявність потужної системи управління ризиками в компанії має вирішальне значення для успішної, прибуткової діяльності лізингової компанії.

4. Світовий досвід стимулювання лізингу необхідно врахувати з метою ефективного впливу на процес розвитку ринку лізингових послуг в Україні. Особливої уваги заслуговує удосконалення механізму податкових і амортизаційних пільг по лізингу. Доцільне розширення збуту проведеної техніки на умовах лізингу вітчизняним виробникам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артиш В.І. Історичні аспекти виникнення та розвитку лізингу в світі // Український інвестиційний журнал WELCOME. - 2011. - № 11–12. - С. 3-11.
2. Бадзим О.С. Лізинг комерційної нерухомості як альтернатива банківському фінансуванню / О.С. Бадзим // Актуальні проблеми економіки — 2012. — № 3. — С. 258-266.
3. Бадзим О.С., Маленівський Ю. А. Перспективи розвитку лізингу інтелектуальної власності //Підвищення науково-технологічного рівня економіки та її ефективності: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції /ГО «Львівська економічна фундація». - Львів: ЛЕФ, 2017. – 144 с. (С.87-90).
4. Білявський В.М. Інноваційна діяльність як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства / В.М. Білявський, Ю.В. Білявська // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – С. 30-31.
5. Боримська К.П. Документування операцій з реалізації лізингового процесу на вітчизняних підприємствах / К.П. Боримська, Т.В. Кирик // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2012. - № 4. - С. 148-154.
6. Борисюк І.О. Цибульська А.С. Аналіз сучасного стану ринку лізингових послуг в Україні/ Борисюк І.О. Цибульська А.С. // Інфраструктура ринку: Електронний науково-практичний журнал. – 2018. – № 15. – С. 153-160.
7. Борисюк О.В. , Міщанчук О.О. Ринок лізингових послуг в Україні: проблеми та перспективи розвитку/ О.В Борисюк., О.О. Міщанчук // Науковий вісник ХДУ. – 2014. - № 5. –С. 22-25.
8. Борисюк О.В. Фінансовий лізинг в Україні: переваги та недоліки / О.В. Борисюк, О.М. Гуменюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 5, частина 4.– С. 19-21
9. Бурковська А. В. Стан і перспективи лізингової діяльності в сільському господарстві України / А. В. Бурковська // Економіка АПК. – 2013. – № 11. – С. 72-77.

10. Буряник Н.О. Значення та перспективи використання фінансового лізингу в Україні [Електронний ресурс]/ Н.О. Буряник // Стратегічні орієнтири – на крок попереду у вирі подій. Фінансовий ринок – 2017. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=2943>.
11. Валітов С. С. Конкурентне право України. Навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2006.- 432 с.
12. Васильчак С.В. Кредитні інструменти розвитку та ризики лізингу в аграрних підприємствах // С.В. Васильчак // 36. наук. Праць «Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України»: [зб. наук. пр.] / НАН України. ДУ «Ін-т регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАНУ»; редкол.: В.С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2016. – Вип. 6 (122). – С. 138-143.
13. Вольфганг Х. Как делать бизнес в Европе / Хойер Вольфганг. – Москва: Фонд «За экономическую грамотность», 1992. – 254 с.
14. Гаврилюк В.М. Механізм реалізації фінансового лізингу в сільському господарстві/ В.М. Гаврилюк // Глобальні та національні проблеми економіки - 2017. - №20. - С.792-795.
15. Газман, В. Д. Лизинг: финансирование и секьюритизация [Текст] : учеб. пособие для вузов / В. Д. Газман Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». — М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2011. — 469 с.
16. Герасименко А.Г. Аналіз і контроль концентрації суб'єктів господарювання : підручник / А.Г. Герасименко. – К.: Київ. над. торг.-екон. ун-т, 2012. – С. 158.
17. Гладка Л. І. Лізинг як засіб подолання кризових явищ в економіці України/ Л. І. Гладка// Економічний вісник – 2015. – № 2. – С. 141-146.
18. Глущенко, О. В.. Інституційне забезпечення фінансової інфраструктури: шляхи зменшення уразливості. / Глущенко, О. В. // Економіка та держава, 2017. -.№ 5. С. 44–49
19. Горбатенко О.А. Проблеми та перспективи розвитку лізингових відносин в Україні / О.А. Горбатенко // Фінанси України. – 2012. -№13. – С.123-126.

20. Господарський кодекс України № 2275-VIII від 06.02.2018: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
21. Грабельська О.В. Лізинг: класифікація та ефективність застосування // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2011. – № 704. – С. 89–94.
22. Гриньова В.М. Організаційні проблеми інноваційної діяльності на підприємствах: монографія. / В.М. Гриньова, В.В. Власенко. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 200 с.
23. Грідіна Г. Фінансовий лізинг: проблеми та перспективи розвитку в Україні / Грідіна Г. // Траєкторія науки. – 2017. – № 9. – С. 3019–3025.
24. Дахно І. І., Бабіч Г. В., Барановська В. М., та ін. Зовнішньоекономічний менеджмент. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 568 с.
25. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
26. Золковер А. О., Беялов Т. Е. Сучасний стан розвитку лізингу в Україні / Золковер А. О., Беялов Т. Е. // Вісник КНУТД - 2017. — № 2 (109). — С. 56–61.
27. ЗУ Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг № 2258-VIII від 21.12.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
28. Клименко І.В. Лізинг транспортних засобів: теретичні складові та моніторинг сучасного стану / І.В. Клименко// Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2013. – № 1(25). – С. 103-123.
29. Ковальчук Н.О., Побіжан Т.А. Аналіз стану основних засобів на підприємствах України / Ковальчук Н.О., Побіжан Т.А. // Молодий вчений. – 2017. – № 10 (50). – С. 910–914.
30. Кондрой К. О. Сучасні тенденції розвитку ринку лізингових послуг в Україні / К. О. Кондрой // Фінанси, грошовий обіг та кредит. – 2017. – № 4(32). – С. 154–158.
31. Корнієв В.Л. Сутність та види лізингу для підприємства / В.Л. Корнієв // Держава та регіони / Економіка та підприємництво. – 2011. – № 1. – С. 108–112.

32. Костенко В.М. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку лізингових послуг в Україні/ В.М. Костенко // Молодий вчений. – 2015. – № 12 (27). – С. 52–55.
33. Костецький Я.І. Лізинг як інструмент інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного сектору економіки / Я.І. Костецький // Інноваційна економіка. – 2016. - № 1-2 (61). – С. 217-222.
34. Купалова Г. І., Гринчук Ю. С. Лізинг в Україні: статистико-економічний аналіз, прогноз, шляхи подальшого розвитку. — К.: Бібліогр., 2011. — 237 с.
35. Леус П.М. Роль лізингу в інноваційній діяльності підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vntu/2009_19_1/pdf/84.pdf.
36. Лісовська Н.В. Ефект та ефективність лізингу в інноваційній економіці України / Н.В. Лісовська // Бізнес Інформ. – 2011. – № 9.– С. 51-54
37. Лісовська Н.В. Фінансово-економічна сутність лізингової діяльності / Н.В. Лісовська // Вісник КНТЕУ. – 2010. – № 1. – С. 92-101
37. Лозінська К. В. Аналіз тенденцій розвитку лізингових відносин сільськогосподарських підприємств / К. В. Лозінська // Економіка і регіон. – 2012. – № 4. – С. 31-35.
38. Лозінська К. В. Зарубіжний досвід розвитку лізингових відносин у сфері АПК / К. В. Лозінська // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. – № 33. – С. 31-35.
39. Луців Б.Л. Сучасні аспекти лізингової діяльності банківських установ в Україні // Вісник УБС НБУ. – 2012. – № 1 (13). – С. 189-192.
40. Маленівський Ю. А. Особливості вітчизняного та зарубіжного досвіду надання лізингових послуг в Україні //Стратегії розвитку фінансового ринку України: зб. наук. ст. студ. денної форми навчання / відп. ред. І.А. Аванесова – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2018. – 365 с. (С.52-57).
41. Ментух Н. Теоретичні аспекти класифікації лізингу / Н. Ментух, О. Шевчук // Актуальні проблеми правознавства - 2017. - №1(9). - С.75-80.

42. Методичні рекомендації щодо побудови системи управління ризиками, які виникають у лізингових та факторингових компаній / Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України. [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.leasing.org.ua/ua/news/pid>.
43. Михаль Спихальський Ринок лізингу України: основні тенденції та прогнози 2015. / Михаль Спихальський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uul.com.ua/experts/leasing_market/
44. Михальчук Л.В. Міжнародний досвід використання лізингових відносин в Україні / Л.В. Михальчук, Є.О. Криворучко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2015. - №3. - С.78-84.
45. Мірошніченко О. Фінансовий лізинг як інвестиційний інструмент оновлення основних засобів вітчизняних підприємств / О. Мірошніченко // Економіка - 2014. - №5(158). - С.46-50.
46. Мухін, П. О. Лізингові компанії на ринку капіталів: проблемні аспекти / П. О. Мухін // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2015. – № 57. – С. 266–272.
47. Науменкова С. В. Ринок фінансових послуг / С. В. Науменкова, С. В. Міщенко. – К. : Знання, 2010. – 532 с.
48. Нетудихата К. Аналіз динаміки розвитку лізингу в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. / Нетудихата К. // Серія: Економіка і менеджмент. 2015. -.№ 12. С. 210–214.
49. Нетудихата К.Л. Сучасний стан та тенденції розвитку лізингових послуг/ Нетудихата К.Л.// Науковий вісник Херсонського державного університету-2017. — №26. — С. 93–97.
50. Офіційний сайт Європейської лізингової Асоціації «Leaseurope»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.leaseurope.org>.
51. Офіційний сайт Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців». URL: <http://www.uul.com.ua>.

52. Офіційний сайт НБУ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123332
53. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/OsnPokazn/FK_4%20кв_2017.pdf
54. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/OsnPokazn/FK_4%20кв_2014.pdf
55. Податковий кодекс України: № 2497-VIII від 10.07.2018: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
56. Посібник з лізингу / Д. Е. Богодухов, С. П. Кисіль, Ю. М. Луців та ін.; за ред. Л. Я. Снігір. – К.: Поліграф плюс, 2009. – 388 с.
57. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії “Украгролізинг”, для закупівлі технічних засобів для агропромислового комплексу з подальшою передачею їх на умовах фінансового лізингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/709-2015-п?find=1&text=%EE%EF%E5%F0%E0%F2%E8%E2%ED%E8%E9>
58. Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/664-2017-р?find=1&text=%EB%B3%E7%E8%ED%E3#w11>
59. Про фінансовий лізинг: закон України від 11.12.2003, № 723/97-ВР . [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.
60. Проскуріна Н. М. Ризики лізингової діяльності та перспективні напрями їх мінімізації / Н. М. Проскуріна, Г. В. Верескун // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 4 (8). – С. 75-83.

61. Рошило В. І. Джерела фінансування інноваційного розвитку : монографія / В. І. Рошило. — Чернівці : Книги-XXI, 2006. — 272 с.
62. Сігаш Т. Д. Лізинг як форма активізації інвестиційної діяльності підприємств / Т. Д. Сігаш // Молодіжний економічний дайджест - 2015. — № 2–3. — С. 112–117.
63. Слободянюк О.В. Степанова І.В. Ринок лізингових послуг в Україні/ Слободянюк О.В. Степанова І.В.// Науковий вісник Херсонського державного університету- 2016. — №16. — С. 129–132.
64. Смірнова О.О. Розвиток лізингового бізнесу в Україні: сучасний стан та можливості застосування іноземного досвіду / О.О. Смірнова // Фінанси, облік і аудит. – 2014. - № 1 (23). – С. 128-140
65. Столичний діловий портал: про малий та середній бізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bizportal.kiev.ua/>
66. Трач В.П. Лізинг: теоретичні аспекти та практика (на прикладі автотранспортних засобів) – Львів: Видавництво Державного університету «Львівська політехніка», 2001. – 436 с.
67. Хойер В. Как делать бизнес в Европе. – М., 1992. – 253 с.
68. Холодний Г. О. Лізинг в інвестиційному механізмі інноваційного розвитку підприємств. - Х: КНЕУ, 2007. - 196 с.
69. Цивільний кодекс України № 2275-VIII від 06.02.2018: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
70. Ющишина Л.О. Лізинг як окремий вид фінансування реальних інвестицій у підприємства України / Л.О. Ющишина, О.В. Градова // Економічні науки : зб. наук. пр. – Луцьк : Луцький національний технологічний університет, 2012. – Вип. 9 (33). – Ч. 3. – С. 502–507.
71. Ярошевич Н. Б. Переваги та недоліки лізингу як виду кредитування засобів виробництва в Україні / Н. Б. Ярошевич // Збірник науково-технічних праць Наукового вісника НЛТУ України. – 2009. – № 19.5. – С. 241–246.
72. Global Leasing Report 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.whiteclarkgroup.com/reports/global-leasing-report-2018>

73. Leaseurope, the European Federation of Leasing and Automotive Rental Associations [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bdm.insee.fr>

ДОДАТКИ

Додаток А

Показники визначення конкурентного становища на ринку*

Показник	Позначення показника	Формула	Позначення формул	Теоретичне значення
Коефіцієнт ринкової концентрації	CR	$\frac{\sum_{i=1}^n Q_i}{Q_{pm}} * 100$	Q_i — обсяг реалізації певного товару i -м значущим суб'єктом господарювання; Q_{pm} — загальний обсяг реалізації певного товару, обсяг ринку.	Коефіцієнт ринкової концентрації (СК) розраховується як процентне співвідношення суми продажу (обсягів реалізації) певного товару значущими суб'єктами господарювання (продавцями) до загального обсягу ринку.
Індекс ринкової концентрації Херфіндаля-Хіршмана	ННІ	$\sum_{i=1}^n (P_i)^2$	P_i — частка на ринку i -го суб'єкта господарювання; n — кількість суб'єктів господарювання, що діють на цьому ринку.	Індекс ринкової концентрації Херфіндаля-Хіршмана показує, яку частку на певному ринку займають дрібніші суб'єкти. Розраховується ННІ як сума квадратів часток (вказаних у відсотках) кожного з суб'єктів господарювання, які діють на ринку.
Індекс Лінда	L	$\frac{1}{k(k-1)} * \sum_{i=1}^k Q_i$ $Q_i = \frac{A_i/i}{(A_k - A_i)/(k-i)}$	k — кількість значущих суб'єктів господарювання (від 2 до n); Q_i — співвідношення між середніми частками ринку i суб'єктів господарювання і « $k+1$ » суб'єктів господарювання; i — кількість провідних суб'єктів господарювання серед « k » значущих	Індекс Лінда використовується для аналізу конкурентного середовища на ринку в умовах олігополії і визначення «межі» олігополії. Розраховується індекс Лінда (L) для $g=2$, $k=3$ і т. д. за умови $L_k > L_{k+1}$ до появи результату $L_k < L_{k+1}$, тобто до отримання порушення безперервності зменшення показника L. «Межа» олігополії вважається встановленою, якщо досягнуте мінімальне значення порівняно з L. Це означає, що олігополію створюють « k » перших

			суб'єктів господарювання;	значних суб'єктів господарювання, які мають
			k — кількість значущих суб'єктів господарювання. A_i — загальна частина ринку, що припадає на « i » суб'єктів господарювання; A_k — частка ринку, що припадає на « k » значущих суб'єктів господарювання.	найбільші частини на ринку. Кількісне значення показника визначає тип олігополії: <ul style="list-style-type: none"> • «жорстка олігополія» — на ринку панують 2—3 суб'єкти господарювання; • «розпливчата олігополія» — 6—7 суб'єктів господарювання охоплюють 70—80 відсотків ринку.

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [11;52]

Додаток Б

Таблиця Б.1.

Вартість основних засобів сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства України за 2011–2016 роки (станом на 31.12.2017)*

Рік	Первісна вартість, млн. грн.	Залишкова вартість, млн. грн.	Ступінь зносу, %
2011	118019	79526	32,6
2012	137640	90018	34,6
2013	156013	100094	35,8
2014	171392	104936	38,8
2015	210169	128516	38,9
2016	270467	169711	37,3

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерела [25]

Таблиця Б.2.

Вартість основних засобів будівництв України за 2011–2016 роки (станом на 31.12.2017)*

Рік	Первісна вартість, млн. грн.	Залишкова вартість, млн. грн.	Ступінь зносу, %
2011	65297	26885	58,8
2012	75504	33884	55,1
2013	82646	39788	51,9
2014	64352	29335	54,4
2015	62090	29157	53
2016	72810	46627	36,0

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерела [25]

Таблиця Б.3.

Вартість основних засобів транспортної галузі України за 2011–2016 роки(станом на 31.12.2017)*

Рік	Первісна вартість, млн. грн.	Залишкова вартість, млн. грн.	Ступінь зносу, %
2011	4620921	201300	95,6
2012	5634650	223719	96,0
2013	6403272	211947	96,7
2014	9752902	204925	97,9
2015	1418312	684928	51,7
2016	1562079	772139	50,6

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерела [25]

**Розподіл обсягів лізингових операцій за галузями за 2016-2017 роки
(станом на 31.12.2017)***

Назва галузі	Роки	
	2017	2016
Будівництво	4	4,6
Добувна промисловість	7	0,7
Легка промисловість	0,1	0,03
Машинобудування	1,2	1,1
Металургія	0,3	2
Сільське господарство	24,4	24,2
Сфера послуг	5,2	5,9
Транспорт	34	31,7
Харчова промисловість	1,8	1,3
Хімічна промисловість	0,5	0,5
Медичне обслуговування	0,07	0,08
Комп'ютерна та телекомунікаційна сфера	0,005	0,03
Переробна промисловість	0,3	0,2
Інше	27	21

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерела [53]

**Вартість договорів фінансового лізингу в період 2015-2017рр. за
обладнанням (станом на 31.12.2017)***

Обладнання	Роки		
	2015, млн. грн.	2016, млн. грн.	2017, млн. грн.
Транспорт	14 713,6	13 828,2	13 948,2
комп'ютерна техніка та телекомунікаційне обладнання	25,4	26,2	31,5
друкарське та поліграфічне обладнання	46,2	35,4	25,0
техніка, машини та устаткування для сільського господарства	5 736,4	4 845,2	4 398,2
торговельне обладнання	243,3	208,2	184,6
будівельне обладнання та техніка	1 553,8	821,0	1 102,7
обладнання для харчової переробки	66,7	48,8	70,9
медичне обладнання	14,2	10,8	13,9
банківське обладнання	5,2	3,1	2,7
промислове обладнання	166	121,1	92,4
будівлі та споруди	893	786	1 174,8
Інше	2 883,9	2 443,6	1 713,6
Всього	26 347,7	23 177,6	22 758,4

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [53]

Розрахунок Індексу Херфіндаля-Хіршмана*

№	Назва лізингової компанії	Частка на ринку, %	Ri ²
1	ВТБ Лізинг Україна	29,97	0,0898278374
2	Райффайзен Лізинг Аваль	15,72	0,0247124074
3	УніКредит Лізинг	12,27	0,0150540284
4	ІНГ Лізинг Україна	11,32	0,0128120362
5	ОТП Лізинг	6,58	0,0043259468
6	Порше Лізинг Україна	3,68	0,0013573533
7	Хюпо Альпе-Адрія-Лізинг	3,66	0,0013362684
8	ALD Automotive/Перша лізингова компанія	3,00	0,0008990508
9	Євро Лізинг	2,86	0,0008204130
10	VAB Лізинг	2,46	0,0006038308
11	Сканія Кредіт Україна	1,88	0,0003541244
12	Ілта	1,60	0,0002559373
13	AVIS Україна	1,59	0,0002512545
14	СГ Еквіпмент Лізинг Україна	1,19	0,0001427265
15	Кредит Європа Лізинг	0,66	0,0000435924
16	Адванс-Лізинг	0,45	0,0000202286
17	Укіо Банк Лізинг	0,41	0,0000171267
18	Автоприват	0,41	0,0000165500
19	Оптіма-лізинг	0,16	0,0000026302
20	ВФС Україна	0,13	0,0000016599
	Разом	100,00	0,1528550034

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерел [51;65]

Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування за 2010-2017рр.

(станом на 31.12.2017)*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5
у т.ч. за рахунок								
коштів державного бюджету	10223,3	17376,7	16288,3	6174,9	2738,7	6919,5	9264,1	15295,2
коштів місцевих бюджетів	5730,8	7746,9	8555,7	6796,8	5918,2	14260,0	26817,1	41565,5
власних коштів підприємств та організацій	111371,0	147569,6	171176,6	165786,7	154629,5	184351,3	248769,4	310061,7
кредитів банків та інших позик	22888,1	36651,9	39724,7	34734,7	21739,3	20740,1	27106,0	29588,9
коштів іноземних інвесторів	3723,9	5038,9	4904,3	4271,3	5639,8	8185,4	9831,4	6206,4
коштів населення на будівництво житла	18885,9	17589,2	22575,5	24072,3	22064,2	31985,4	29932,6	32802,5
інших джерел фінансування	7752,5	9312,8	10030,9	8036,7	6690,2	6674,7	7495,5	12941,3

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [25]

**Вартість договорів фінансового лізингу за галузями за 2016-2017 роки
(станом на 31.12.2017)***

Назва галузі	2016, млн. грн.	2017, млн. грн.	Темпи приросту (31.12.2017/ 31.12.2016)	
			Абсолютний, млн. грн.	%
Будівництво	928,3	1 049,5	121,2	13,1
Добувна промисловість	1 645,0	167,1	-1 477,9	-89,8
Легка промисловість	26,7	8,3	-18,4	-68,9
Машинобудування	292,3	262,7	-29,6	-10,1
Металургія	82,1	476,0	393,9	479,8
Сільське господарство	5 654,0	5 503,4	-150,6	-2,7
Сфера послуг	1 206,4	1 349,2	142,8	11,8
Транспорт	7 886,4	7 220,4	-666,0	-8,4
Харчова промисловість	428,0	303,3	-124,7	-29,1
Хімічна промисловість	127,0	117,6	-9,4	-7,4
Медичне обслуговування	17,2	18,2	1,0	5,8
Комп'ютерна та телекомунікаційна сфера	1,2	8,2	7,0	583,3
Переробна промисловість	71,2	42,9	-28,3	-39,7
Інше	4 811,8	6 231,6	1 419,8	29,5
Всього	23 177,6	22 758,4	-419,2	-1,8

*Примітка: складено та побудовано автором на основі джерел [53]

Примірний договір фінансового лізингу

м. _____ "___" _____ 199_ р.

_____, яке в подальшому іменується
(повна назва підприємства)
"Лізингодавець", в особі _____,
(прізвище, ім'я та по батькові)
який діє на підставі Статуту, з однієї сторони, та _____
(повна назва підприємства)
"Лізингоодержувач", в особі _____, який
(прізвище, ім'я та по батькові)
діє на підставі Статуту, з другої сторони, надалі - Сторони,
керуючись чинним законодавством України, уклали цей договір
(надалі - Договір) про наступне:

1. Предмет договору

1.1. Лізингодавець передає Лізингоодержувачу, а
Лізингоодержувач отримує від Лізингодавця в платне користування на
умовах фінансового лізингу (далі - лізинг) майно _____
(надалі - обладнання).

(назва майна)

1.2. Обладнання, що передається в лізинг, придбано на
підставі наданого Лізингоодержувачем "Замовлення на обладнання" та
у відповідності з Договором поставки обладнання N _____ від
"___" _____ 199_ р., укладеним між Лізингодавцем,
Лізингоодержувачем та _____.

(повна назва Постачальника)

1.3. Вартість Обладнання, що передається в лізинг, становить
_____ гривень, без ПДВ.

(сума прописом)

2. Загальні положення

2.1. Обладнання передається Лізингоодержувачу в лізинг за
цільовим призначенням, а саме - для реалізації інноваційного
проекту "___" _____ за інноваційним договором N _____
від "___" _____ 199_ р., що укладений між _____

(повна назва відділення Держіннофонду)

Лізингодавцем та Лізингоодержувачем.

3. Строк лізингу

3.1. Строк лізингу - з моменту передачі Обладнання в лізинг,
яким є дата підписання Сторонами "Акту приймання-передачі
обладнання в лізинг" по "___" _____ 199_ р.

4. Лізингова плата

4.1. Обладнання передається Лізингодавцем і приймається у
лізинг Лізингоодержувачем на умовах сплати Лізингоодержувачем
Лізингодавцю лізингової плати за користування Обладнанням шляхом
перерахування лізингових платежів Лізингодавцю.

4.2. Розмір, строки та порядок сплати Лізингоодержувачем
лізингових платежів Лізингодавцю встановлюється в "Розрахунку
лізингової плати", який підписується сторонами одночасно з
договором. Лізингові платежі сплачуються в безготівковій формі.

4.3. Перший лізинговий платіж вноситься через _____ місяці з
моменту передачі Обладнання в лізинг, обумовленого в п.3.1 цього
договору, а наступні лізингові платежі вносяться послідовно з
інтервалами в _____ місяці з дати, коли мав бути сплачений перший
лізинговий платіж.

Продовження дод. II

4.4. Лізингоодержувач зобов'язаний своєчасно сплачувати передбачені цим договором лізингові платежі. У випадку прострочки Лізингоодержувачем сплати Лізингодавцю лізингових платежів, Лізингоодержувач сплачує пеню в розмірі ___% від належної до сплати суми за кожен день прострочки. Сплата пені не звільняє Лізингоодержувача від проведення передбачених Договором розрахунків.

4.5. Лізингоодержувач не може вимагати від Лізингодавця ніякого відшкодування або зменшення суми лізингових платежів у випадку перерви в експлуатації Обладнання, з якої б причини це не сталося, включаючи форс-мажорні обставини.

4.6. Лізингоодержувач не має права затримувати лізингові платежі, строк сплати яких настав, навіть з причин пошкодження Обладнання або внаслідок виникнення форс-мажорних обставин.

4.7. Відповідальність за ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження Обладнання несе Лізингоодержувач. У випадку повного знищення Обладнання сума наступних лізингових платежів, а також усі прострочені суми, які належать до сплати Лізингоодержувачем, повинні бути сплачені Лізингодавцю в строки та на умовах

(строки та умови сплати лізингових платежів).

5. Передача обладнання в лізинг

5.1. Передача Лізингодавцем та прийняття Лізингоодержувачем Обладнання в лізинг засвідчується "Актом приймання-передавання обладнання в лізинг".

5.2. На момент передачі Обладнання в лізинг воно знаходиться _____
(місцезнаходження Обладнання)

6. Використання, технічне обслуговування та ремонт Обладнання

6.1. Лізингоодержувач зобов'язується сумлінно дотримуватися під свою відповідальність норм та правил експлуатації, технічного обслуговування та ремонту Обладнання, встановлених чинним законодавством та інструкціями виробника.

6.2. У випадку виходу Обладнання з ладу Лізингоодержувач протягом п'яти днів зобов'язаний письмово повідомити про це Лізингодавця, якщо до цього часу несправності не будуть усунені.

6.3. Лізингоодержувач за свій рахунок, без подальшої компенсації Лізингодавцем та за погодженням з Лізингодавцем проводить технічне обслуговування та усі види ремонту, модернізації та реконструкції Обладнання.

6.4. У випадку заміни в процесі експлуатації Обладнання якихось деталей та вузлів, або їх удосконалення, вони стають невід'ємною частиною Обладнання і переходять у власність Лізингодавця.

6.5. Лізингоодержувач несе відповідальність за відповідність рівня кваліфікації персоналу до складності виконуваних робіт з експлуатації та обслуговування Обладнання та зобов'язаний провести відповідне навчання працівників.

6.6. Одержання необхідних дозволів на експлуатацію Обладнання покладається на Лізингоодержувача.

6.7. Лізингодавець звільняється відповідно до умов цього договору від будь-яких обов'язків і відповідальності стосовно технічної гарантії на Обладнання. Всі розрахунки по видатках, позовах і компенсаціях, пов'язаних з вищезазначеною гарантією, провадяться безпосередньо між Лізингоодержувачем та Постачальником.

7. Передача ризику. Страхування*

7.1. Лізингоодержувач власним коштом зобов'язаний застрахувати Обладнання від передбачених Договором ризиків, про що Лізингоодержувач зобов'язується укласти зі страховою компанією "Договір страхування", в якому передбачити відшкодування можливого завданого збитку у межах страхової суми на користь Лізингодавця. Дія страхового договору повинна охоплювати весь період дії даного Договору.

7.2. За договором страхування Обладнання повинне бути застраховане від фізичного знищення або пошкодження, включаючи випадки пожежі, повені, фізичного пошкодження, зіткнення, вибуху, удару блискавки; пограбування, знищення, крадіжки та інших протиправних дій третіх осіб, _____.

(інші види страхових ризиків)

7.3. Обладнання повинно бути застраховане в місячний строк з моменту передачі Обладнання в лізинг, обумовленого в п.3.1 цього договору. До моменту страхування відповідальність щодо збитків, завданих у зв'язку з будь-яким пошкодженням або знищенням Обладнання покладається на Лізингоодержувача.

7.4. В разі настання страхового випадку Лізингоодержувач зобов'язаний в триденний строк з моменту настання страхового випадку надіслати Лізингодавцю телеграмою або факсом повідомлення про страховий випадок. У випадку відмови страхової компанії сплатити страхове відшкодування Лізингоодержувач зобов'язується вжити необхідних заходів щодо вирішення спору в претензійно-позовному порядку відповідно до законодавства України.

7.5. Лізингоодержувач зобов'язується нести матеріальну відповідальність за будь-які додаткові пошкодження цього Обладнання, які виникнуть в результаті його використання до початку відшкодування збитків у відповідності з розпорядженням страхової компанії або рішенням суду.

* Договором лізингу може бути передбачено зобов'язання застрахувати Обладнання Лізингодавцем.

8. Право власності на Обладнання

8.1. Протягом усього строку дії цього договору Обладнання є власністю Лізингодавця. Лізингоодержувач зобов'язується закріпити на видному місці і зберігати там впродовж всього терміну дії Договору об'яву: "Це обладнання є власністю _____.

(повна назва Лізингодавця)

У відповідних реєстраційних та бухгалтерських документах повинно бути застереження: "Власник - _____,

(повна назва Лізингодавця)

користувач - _____.

(повна назва Лізингоодержувача)

8.2. Протягом всього строку дії даного Договору Лізингоодержувачу забороняється без згоди Лізингодавця здавати Обладнання в суборенду, позичати третій стороні, віддавати його в заставу або відчужувати будь-яким іншим способом, використовувати на інші, не передбачені інноваційним проектом, цілі.

8.3. Умови переходу права власності на Обладнання: _____

8.4. У випадку переходу прав власності на Обладнання до Лізингоодержувача оформляються всі необхідні, передбачені чинним законодавством, документи.

9. Дострокове припинення дії договору

9.1. Дія Договору може бути достроково припинена:

Продовження дод. II

9.1.1. За взаємною згодою Сторін, про що укладається додаткова угода до цього Договору;

9.1.2. В передбачених чинним законодавством випадках;

9.1.3. З ініціативи Лізингодавця, якщо Лізингоодержувач не виконує будь-якого зі своїх зобов'язань за цим Договором. В такому випадку Лізингодавець виставляє претензію Лізингоодержувачу про припинення дії цього Договору у відповідності з чинним законодавством.

9.2. У випадку дострокового припинення дії цього Договору відповідно п.9.1.3 договору Лізингоодержувач зобов'язаний протягом _____ банківських днів з дати отримання претензії Лізингодавця перерахувати йому суму належних до сплати лізингових платежів та штрафних санкцій, передбачених цим Договором.

10. Інші умови

10.1. Якщо в подальшому будуть збільшені ставки діючих на момент укладення Договору податків, зборів та інших передбачених чинним законодавством платежів, які мають відношення до Обладнання або до визначення розміру лізингової плати, чи будуть впроваджені нові їх види, то розмір лізингової плати підлягає перегляду, про що сторони укладають додаткову угоду до цього договору.

10.2. Умови переоцінки Обладнання: _____.

10.3. Лізингоодержувач має право промислового використання Обладнання тільки за умови його страхування.

10.4. Лізингодавець має право: безперешкодного доступу до Обладнання; здійснення перевірки умов його зберігання, обслуговування та експлуатації тощо.

10.5. Інші умови: _____.

11. Форс-мажор

11.1. До форс-мажорних обставин належать: обставини непереборної сили або події надзвичайного характеру, такі як війна, пожежа, повінь, землетрус; заборонні заходи вищих законодавчих та/або виконавчих органів державної влади, що виникли після укладання цього Договору, та які сторони не могли передбачити або запобігти їм прийнятними заходами, якщо ці обставини вплинули на виконання ними своїх зобов'язань за даним Договором.

В цьому випадку термін виконання зобов'язань за цим договором змінюється за взаємною згодою про що сторони укладають додаткову угоду до цього договору.

11.2. У разі виникнення зазначених у п.11.1 договору обставин, сторони протягом п'яти календарних днів письмово сповіщають одна одну про наявність даних обставин, підтверджуючи це відповідними офіційними документами. Якщо сторони без поважних причин не сповістили у зазначений строк про виникнення форс-мажорних обставин, то вони у подальшому не мають права вимагати зміни строків виконання умов цього договору.

11.3. Якщо форс-мажорні обставини продовжуються понад _____ місяців, то сторони можуть прийняти рішення про зміну строків виконання умов цього договору або про його припинення, про що укладається додаткова угода.

12. Вирішення спорів

12.1. Всі можливі спори та розбіжності, що виникли під час дії цього Договору або у зв'язку з ним, Сторони намагатимуться вирішувати за домовленістю, шляхом переговорів.

12.2. Якщо Сторони не зможуть досягти згоди за домовленістю, то дія розгляду і вирішення спору заінтересована Сторона звертається до арбітражного суду.

ІЗ. Заключні положення

13.1. Даний Договір вступає в дію з моменту підписання його уповноваженими представниками Сторін Договору.

13.2. Термін дії Договору зумовлений строком лізингу. Договір втрачає свою силу після виконання Сторонами своїх зобов'язань по ньому.

13.3. Зміни та доповнення до цього Договору можуть бути зроблені тільки у письмовій формі.

13.4. Сторони зобов'язані вчасно повідомляти одна одну про зміни юридичної адреси, місцезнаходження, банківських реквізитів, номерів телефонів, телефаксів та телексу, керівників підприємства, статутних документів, зміну форми власності та про всі інші зміни, які здатні вплинути на реалізацію Договору та виконання зобов'язань по ньому. Підписання цього Договору пов'язує обов'язками не тільки його Сторони, але й їхніх правонаступників.

13.5. Цей Договір складено в двох примірниках, які мають однакову юридичну силу, по одному для Лізингодавця та Лізингоодержувача.

13.6. Всі додатки та доповнення до даного Договору є його невід'ємною частиною.

Реквізити та підписи сторін:

Лізингодавець:

Лізингоодержувач:

_____
_____
_____

_____
_____
_____